

Govor i govorna baština vrbovečkog kraja kao projekt u razrednoj nastavi

Birko, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:814036>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Matea Birko

GOVOR I GOVORNA BAŠTINA VRBOVEČKOG KRAJA KAO
PROJEKT U RAZREDNOJ NASTAVI

Diplomski rad

Zagreb, lipanj, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Matea Birko

GOVOR I GOVORNA BAŠTINA VRBOVEČKOG KRAJA KAO
PROJEKT U RAZREDNOJ NASTAVI

Diplomski rad

Mentorica rada:

doc. dr. sc. Jelena Vignjević

Zagreb, lipanj, 2023.

Zahvala

Zahvaljujem se ponajprije dragoj profesorici Jeleni Vignjević na prihvaćanju mentorstva, stručnom vođenju i potpori tijekom izrade cijelog rada.

Posebno hvala ravnatelju osnovne škole Krunoslava Kutena koji mi je dopustio provođenje projekta te učiteljicama područne škole Banovo koje su izdvojile vrijeme za moj projekt.

Također, hvala mojoj obitelji, dragim prijateljima i poznanicima koji su bili uz mene tijekom pisanja rada i cijelog fakultetskog obrazovanja i kolegici Luciji na izmjeni ideja i motivaciji.

SADRŽAJ

Sažetak.....
Summary
Uvod: Jezik, govor i govorna baština.....	1
1.2. Jezični idiomi	3
1.3. Jezične razine	5
1.4. Jezična i govorna baština	7
2. Vrbovec i vrbovečki govor.....	9
2.1. Gornjolonjski dijalekt kajkavskoga narječja i vrbovečki govor	13
3. Dijalektalne teme u kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik u razrednoj nastavi	18
4. Prikaz projekta „Govor i govorna baština vrbovečkog kraja“ u razrednoj nastavi 19	
4.1. Nacrt projekta	20
4.2. Opis provedenih aktivnosti	26
4.3. Rezultati projekta	31
5. Stavovi učenika o prisutnosti zavičajnoga (vrbovečkog) govora i govorne baštine u nastavi.....	33
Zaključak	35
Literatura.....	36
Mrežni izvori.....	37
Prilozi i dodatci.....	39

Sažetak

Područje vrbovečkog kraja obilježeno je specifičnim mjesnim govorima koji se i danas dobro čuvaju u svakodnevnom govoru njegovih žitelja. Tradicija i običaji još uvijek nisu u potpunosti izgubljeni. Kako bi se učenicima prikazala važnost i vrijednost navedenoga, osmišljen je i proveden u razrednoj nastavi projekt „Govorna baština vrbovečkog kraja“. Sadržaji propisani ishodima predmetnih kurikulumata bili su prošireni i međusobno povezani, upravo na način kako i pretpostavlja praksa integriranog poučavanja. Projekt se provodio kroz nastavne predmete Hrvatskog jezika, Likovne kulture, Glazbene kulture te Prirode i društva. Cilj je bio osvijestiti učenike o razlici između standardnog hrvatskog jezika i kajkavskog narječja te o razlikama između samih kajkavskih govora i govora pojedinih mjesta na području Vrbovca. Također se željelo ispitati u kojoj je mjeri učenicima važno očuvanje govorne baštine zavičaja te bi li htjeli u školi više učiti o govoru i govornoj baštini njihova kraja.

U teorijskom dijelu ovoga rada najprije se predstavlja regionalna raslojenost hrvatskoga jezika na narječja, dijalekte i mjesne govore. Potom se opisuje vrbovečki kraj, govor i pripadna mu govorna baština. Na kraju se prikazuje i sam projekt. Provedba projekta bila je podijeljena na 4 dana, s 4 različite teme: dječje igre vrbovečkog kraja, djeca u običajima vrbovečkog kraja, vrbovečke priče i pripovijetke te pisanje zajedničke pjesme kajkavskim vrbovečkim dijalektom.

Ovim projektom učenici su ostvarili sve očekivane ishode, osvijestili su važnost govora i govorne baštine Vrbovca te su uočili razliku između standardnog hrvatskog jezika i mjesnih govora. Pokazalo se da je učenicima izuzetno važna govorna baština zavičaja te bi o njoj htjeli više učiti u školi. Kao jedan od rezultata projekta nastala je i zajednička učenička pjesma o važnosti i očuvanju kajkavskoga dijalektoga govora i samoga vrbovečkog kraja, nazvana „*Kaj je naš zavičaj*“.

Ključne riječi: govor, govorna baština, projekt, razredna nastava, vrbovečki kraj

SPEECH AND SPEECH HERITAGE OF THE VRBOVEC AREA AS A PROJECT IN PRIMARY EDUCATION

Summary

The area of Vrbovec is marked by specific local speeches that are still well preserved in the daily speech of its inhabitants. Tradition and customs are still not completely lost. In order to show students the importance and value of the above, the project „Speech Heritage of Vrbovec“ was designed and implemented in class teaching. The contents prescribed by the outcomes of the curricula in question were expanded and interconnected, precisely in the way that the practice of integrated teaching presupposes. The project was implemented through teaching subjects of the Croatian language, Fine Culture, Music Culture and Nature and Society. The aim was to make the students aware of the difference between the standard Croatian language and the kajkavian dialect, as well as the differences between the kajkavian speeches themselves and the speeches of individual places in the Vrbovac area. It was also desired to examine the extent to which students are important to preserve the spoken heritage of the homeland and whether they would like to learn more about the speech and speech heritage of their region in school.

In the theoretical part of this work, the regional stratification of the Croatian language into dialects, dialects and local speeches is first presented. Then it describes Vrbovec, the speech and its speaking heritage. Finally, the project itself is displayed. The implementation of the project was divided into 4 days, with 4 different themes: children's games of Vrbovec, children in the customs of Vrbovec, Vrbovec short and long stories, and writing a joint poem in the Vrbovec's Kajkavian dialect.

With this project, students achieved all the expected outcomes, became aware of the importance of Vrbovec's speech and speech heritage, and noticed the difference between standard Croatian language and local speeches. It turned out that students have found out how extremely important spoken heritage of homeland is and that they would like to learn more about it in school. As one of the results of the project, a joint student song was created about

the importance and preservation of the Kajkavian dialect speech and Vrbovec itself, called „Kaj is our homeland“.

Key words: linguistic heritage, primary education, project, speech, Vrbovec region

1. Uvod: Jezik, govor i govorna baština

Govor i govorna baština vrlo su važne sastavnice svakog kraja, potrebno ih je čuvati i prenositi s generacije na generaciju. Budući da su djeca naši potomci te da se zapravo oni brinu o prenošenju tih sastavnica trebaju od malih nogu shvatiti vrijednost i važnost očuvanja baštine. Vrbovečki kraj prepun je različitih mjesnih govora. Ti mjesni govori pripadaju gornjolonjskom dijalektu, koji prema Ivšiću (1996) pripada mlađe kajkavskoj križevačko-podravskoj skupini dijalekata kajkavskoga narječja. Projekt u razrednoj nastavi je vrsta integriranog poučavanja, način rada je drugačiji te na adekvatan način drži pažnju učenika. Cilj ovog rada je kroz projekt u razrednoj nastavi probuditi svijest kod učenika o vrijednosti i važnosti očuvanja govora i govorne baštine vrbovečkog kraja. Uz to, da učenici uoče razliku između standardnog jezika i narječja, da znaju razliku pojedinih narječja (kajkavskog, čakavskog i štokavskog) te da razumiju da postoje razlike u govoru pojedinih mjesnih govora. Također, cilj je ispitati učenike je li im važna govorna baština zavičaja te bi li htjeli u školi učiti više o govoru i govornoj baštini njihovog kraja. U radu će biti teorijski objašnjeni jezik, govor, idiomi, jezične razine, te govorna baština u prvom poglavlju. Nadalje, u drugom poglavlju bit će riječ o kajkavskom narječju, njegovim obilježjima te će biti objašnjen gornjolonjski dijalekt. U trećem poglavlju opisat će se vrbovečki kraj i njegova govorna baština. Uključenost dijalektalnih tema u Kurikul opisat će se u četvrtom poglavlju. U posljednjem poglavlju opisat će se projekt na kojem se radilo, aktivnosti koje su se provele, dobiveni rezultati te evaluacija.

1.1. Jezik i govor

Kako bi se govor definirao, potrebno je krenuti od definicije jezika. „Jezik je društvena tvorevina i zajednički je svim pripadnicima iste jezične zajednice” (Pavličević-Franić, 2005, str. 14). Jezik se dijeli na govoreni i pisani. Dakle, jezik se može ostariti u usmenom obliku (govorom) i pismenom obliku (pismom) (Pavličević-Franić, 2005, str. 27). U ovom radu naglasak je na usmenom obliku jezika. Postoje i druge definicije jezika. Primjerice, lingvist Ferdinand de Saussure jezik (*langue*) definira kao društveni proizvod govorenja i skup nužnih uvjeta koje je društvo prihvatilo kako bi omogućilo pojedincima da se tom mogućnošću služe. Smatra da je mnogoličan i nepravilan, istodobno na više područja te s obzirom na to da je u isti tren i fizički, i fiziološki, i psihički, pripada jednako tako individualnom i socijalnom području (Saussure, 2000, str. 26). Jezik je sustav glasova, slogova, riječi, rečenica i teksta.

Iz navedene definicije jezika Ferdinanda Saussurea vidljiva je povezanost jezika i govora. Oni se prožimaju. Bez jezika nema govora, odnosno bez govora nema jezika. U Hrvatskoj enciklopediji Leksikografskoga zavoda za jezik navodi se da je govor zvučno sredstvo ostvarenja jezika (za razliku od pisma koje je likovno), odnosno sustav verbalnih i neverbalnih znakova koji imaju značenje i koji se koriste u komunikaciji među ljudima. U užem smislu govor je komunikacija riječima. „Čovjekov se govor javlja kao artikulacija glasova koja na razini riječi ili rečenice zadobiva smisao i svaki je govor konkretan poseban jezik” (Damjanović, 2014).

„Govorenje je vrsta proizvodne (produktivne) jezične djelatnosti kojom se leksičkim, gramatičkim, fonološkim i prozodijskim sredstvima nekog jezika prenosi usmena poruka u procesu jezičnoga sporazumijevanja” (Pavličević-Franić, 2005, str. 94). Govoreni jezik je stariji od pisma te je temeljni oblik komunikacije među ljudima. Bez govora nema jezika i obrnuto.

Prema Pavličević-Franić (2005) ne postoji niti jedna ljudska zajednica, društvo ili narod bez govora, ali postoje jezici koji nemaju svoj pisani oblik niti norme pisanoga izražavanja. Također, govorenje ima posebnu ulogu u svakodnevnom životu ljudi jer je preduvjet razvoja lingvističkih i psihosocijalnih sposobnosti. Govorni čin vrlo je važan za govorenje, on uključuje sadržaj govorenja (o čemu se govori), izraz govorenja (izbor jezičnih jedinica pomoću kojih se govor ostvaruje), značenje govora (što izgovoreni sadržaj znači ili može značiti), namjeru govornika (s kojom svrhom se govor ostvaruje), kontekst govora (komunikacijska situacija ili okruženje u okviru kojih se govor ostvaruje). Osnovna mu je funkcija ostvarenje komunikacijske situacije između najmanje dva sugovornika.

Autori Dragutin Rosandić i Irena Rosandić u knjizi Riječ hrvatska u višejezičnom i višekulturnom ozračju (1991) razdijelili su govore prema funkciji i odnosu među sugovornicima. Govore prema funkciji, odnosno njihovoj ulozi autori dijele na: kontaktne govorne činove (pozdravljanje, predstavljanje, čestitanje, različiti oblici obraćanja slušateljima); direktne govorne činove (zamolba, prijedlog, zapovijed, instrukcija i drugi optativni oblici govora); ekspresivne govorne činove (izražavanje različitih osjećaja- radosti, ponosa, tuge..); referencijalne govorne činove (prikaz, izjava, izvješće, objašnjenje, tvrdnja i drugi oblici objektivnoga govora temeljenog na činjenicama. Govore prema kriteriju odnosa među sugovornicima autori dijele na: govorne činove koji utječu na svijest sugovornika (razmjena stavova, iznošenje mišljenja); govorne činove kojima se utječe na ponašanje sugovornika (savjet, zahtjev, upozorenje, predbacivanje); govorne činove kojima se oslobađa

napetost između sugovornika (isprika, zahvala, čestitanje, izražavanje sućuti i drugi oblici govora koji utječu na emocionalne odnose sugovornika). Navedeni govorni činovi ostvaruju se u vidu monologa, dijaloga i poliloškog govornog oblika.

Monolog je govor jedne osobe, odnosno samogovor, a upućuje se drugim sugovornicima. Monološke vrste su opisivanje, pripovijedanje, raspravljavanje, tumačenje i upućivanje. Dijalog je razgovor između dva sugovornika. Dijaloške vrste mogu biti službeni ili privatni razgovor; javni ili osobni razgovor; vanjski (stvarna komunikacija) ili unutarnji razgovor (zvučno neostvaren razgovor sa samim sobom); jednostrani razgovor (jedan govornik ima ulogu i govornika i sugovornika) ili dvostrani razgovor (zajedničko međudjelovanje govornika i sugovornika). Razgovorni oblici su svakodnevni razgovor (razgovor s prijateljima, ukućanima); rekreativni razgovor (neobavezno ćaskanje); poslovni razgovor (službeni dogovori), intervju (odgovori na pitanja) i razgovorne igre (igranje jezikom u svrhu poticanja komunikacijske kompetencije) (Pavličević-Franić, 2005, str. 95). Poliloški govorni oblici podrazumijevaju komunikaciju između više ljudi, može ih se poistovjetiti s dijaloškim oblicima jer u oba zajednički djeluju dvije ili više osoba, postoji izmjenjivanje u govoru te zamjenjivanje uloga govornika i sugovornika. Budući da se dijaloški i poliloški govorni oblik mogu poistovjetiti, govorne činove možemo razdijeliti u dva oblika, monološki i dijaloški.

„Želimo li da govorenje od opće organsko-fizičke sposobnosti svakoga zdravoga čovjeka preraste u jezičnu djelatnost kojom se ostvaruje uspješno govorno sporazumijevanje, valja zadovoljiti više preduvjeta. Ponajprije, za uspješnu jezičnu komunikaciju valja imati isti jezični kod, odnosno naučiti određeni jezik unutar čijih će se pravila i normi govor ostvarivati“ (Pavličević-Franić, 2005, str. 96).

1.2. Jezični idiomi

Kada je riječ o povezanosti jezika i identiteta, jezik je dio identiteta pojedinog čovjeka i naroda. „Čovječanstvo je mozaik naroda koji imaju vlastitu kulturu i povijest, a ljudski jezik je mozaik narodnih jezika“ (Damjanović, 2014, str. 336). Identitet je prema Hrvatskoj enciklopediji Leksikografskog zavoda (2021) odnos po kojem je netko ili nešto (npr. biće ili svojstvo) jednako samo sebi, tj. isto; skup značajki koje neku osobu (ili svojstvo) čine onom koja jest ili onim što jest. Jezični identitet svojstven je skupini ljudi koji čine narod te se po

jeziku razlikuju od drugih naroda. Unutar naroda istoga jezika postoje različite inačice tog istog jezika što nazivamo idiomi. Idiomi hrvatskog jezika su jezik, narječja, dijalekti i mjesni govori.

Idiom se definira kao neutralan opći naziv za svaki oblik jezika, bez obzira na rang (Hrvatska enciklopedija, 2021). D. Brozović (1970) u svojoj knjizi Standardni jezik podijelio je idiome na 3 razna kriterija: organskost/ neorganskost, konkretnost/ nekonkretnost, viši/ niži hijerarhijski stupanj.

Organski idiom je govor zatvorene, definirane zajednice, on je temelj za izgrađivanje neorganskog idioma koji se odvija paralelno uz organski. U organski idiom spada govor nekog sela ili skupine sela koji se nalaze na istom području, govor nekog plemena i slično. Neorganski idiom je govor koji je dogovoren radi sporazumijevanja ljudi na širem području. D. Brozović (1970). U neorganske idiome se svrstava bilo koji standardni jezik, razgovorni jezik, žargon i interdijalekt. Što se tiče konkretnosti i nekonkretnosti idioma, konkretni idiomi imaju definiranu strukturu i cijeli opus koji ih čini idiomima, nekonkretni idiomi su u potpunoj suprotnosti s konkretnima. Skupini konkretnih idioma pripada mjesni govor i standardni jezik, dok u se u nekonkretni idiome svrstavaju svi ostali idiomi. Četvrti kriterij podijele idioma je hijerarhijska ljestvica. U hijerarhiji neorganskih idioma najviši rang ima standardni jezik, zatim razgovorni jezik, a posljednje rangiran je interdijalekt. Neorganski idiomi rangiraju se prema stupnju konkretnosti, prema tome standardni jezik je najkonkretniji idiom, dok je interdijalekt najnekonkretniji. U hijerarhiji organskih idioma stupanj konkretnosti i visina ranga su obrnuto proporcionalne. Najniži rang dakle, u ovom slučaju ima mjesni govor jer on kao organski idiom najkonkretniji, zatim interdijalekti, dijalekti te jezik. „Glavne su pozicije na hijerarhijskoj ljestvici organskih idioma mjesni govor kao konkretni idiom i dijalekt kao apstraktni idiom, s time da govore možemo grupirati u skupinu govora kao stupanj apstrakcije niži nego što je dijalekt, a dijalekte u skupinu dijalekata kao stupanj apstrakcije viši od dijalekta. Tako dobivamo osnovna ranga. Njima je nadređen organski idiom najvišega ranga, za koji nema pogodnijeg naziva od termina „jezik“ (..)“ (Brozović, 1970, str. 13).

„Hrvatski jezik, a to je sav izražajni potencijal hrvatske govorne zajednice, postoji u mnogo slojeva: od organskih mjesnih govora, onako kako se u mjesnim zajednicama govori „po domaći“, pa preko interdijalekata, gradskih i regionalnih razgovornih jezika, različitih žargona i slengova sve do standardnoga jezika i njegove više ili manje formalne porabe u obrazovanim krugovima, pa sasvim formalne u službenoj komunikaciji i poslovnom dopisivanju“ (Katičić, 2013, str. 243). Treba napomenuti da se svi spomenuti idiomi prožimaju, nadopunjuju jedan

drugog i utječu jedan na drugog. No, ne uporabljemo u svakodnevnom životu, u svakoj prilici isti idiom. S obzirom na svrhu, način i vrstu komunikacije razlikujemo određene jezične razine.

1.3. Jezične razine

Jezičnom djelatnošću ljudi se bave u svakodnevnoj komunikaciji. Tijekom sporazumijevanja s drugim ljudima izmjenjujemo različita lingvistička sredstva, pravila, norme i sustave. Stoga u različitim situacijama koristimo različite jezične idiome. Primjerice, u školi ili na poslu komunicira se standardnim jezikom, kod kuće s obitelji dijalektom, a na ulici s poznanicima, prijateljima određenim žargonom. „Svi ostvarivi jezični idiomi, odnosno sve uporabne razine istoga jezika, ravnopravni su u komunikaciji, i sukladno komunikacijskog situaciji, valja odabrati najprimjereniji idiom za uspješno sporazumijevanje“ (Pavličević-Franić, 2005, str. 33). Jezične razine su standardni jezik, razgovorni jezik i narječja ili dijalekti.

Standardni jezik je jezična razina koja pripada najvišoj priopćajnoj razini komunikacije među ljudima. On je zapravo službeno priopćajno sredstvo komunikacije svih ljudi nekog naroda. Pod uvjetom da ljudi imaju normalan jezičan razvoj, standardni jezik kojim govori i piše određen narod dijeli se na narječja, podnarječja i mjesne govore. Budući da se jezik, jezični idiomi i jezične navike govornika neprestano mijenjaju, potrebno je stvoriti univerzalni jezik koji će biti jedinstven, opće prihvaćen, normiran i standardiziran na nekom području, npr. državi. Standardni jezik koristi se u svim službenim komunikacijskim situacijama (mediji- TV, radio, novine, javni skupovi, Sabor, škole). Važno je napomenuti da se standardni jezik ponekad povezuje s književnim jezikom, ali razlika je u tome što književnoumjetnička djela nisu uvijek pisana standardnim jezikom, nego i dijalektom. Zatim, književni jezik kao pojam upotrebljava se kad se misli na bilo koji oblik jezika u književnosti, tj. u umjetnosti. Jedino se u školama, u razrednoj nastavi koristi pojam hrvatski književni jezik umjesto standardni jezik. „Proces usustavljanja i normiranja hrvatskoga jezika dovršen je u 19. stoljeću na temeljima novoštokavskoga narječja i štokavske književnosti. Danas hrvatski standardni jezik ima jedinstvenu štokavsku osnovicu ijekavskoga/jekavskoga izgovora“ (Pavličević-Franić, 2005, str. 34). 23. listopada 1847. hrvatski standardni jezik je postao službeni jezik Republike Hrvatske. Od tada, pa sve do danas, to je jezik koji se koristi u svim javnom ustanovama, pa tako i u školama. Sva nastava se odvija na hrvatskom službenom jeziku koji je osnovan na štokavici.

Sljedeća jezična razina je razgovorni jezik. Razgovorni jezik se upotrebljava za neposrednu komunikaciju u svakodnevnom životu u bilo kojoj prilici. Primjerice kod kuće, na ulici, na kavi s prijateljima. Razgovorni jezik uči se spontano, nesvjesno. Riječ je zapravo o prvom jeziku sredine koji se usvaja tijekom odrastanja, ako je jezični razvoj normalan. Komunikacija razgovornim jezikom je slobodnijeg izraza, ima širok opseg izražajnih sredstava koji se mogu koristiti, većinom se pri korištenju razgovornog stila ne obraća pozornost na fonetsku, morfološku i sintaktičku točnost. Razgovornih jezika ima pregršt. „Gotovo da ima toliko razgovornih jezika koliko i društvenih skupina, podskupina, zajednica i krajeva koji se njime služe“ (Pavličević-Franić, 2005, str. 34). U svakodnevnoj komunikaciji razlikujemo supstandardne idiome koji se ne smiju izostaviti. Ti supstandardni idiomi nazivaju se i žargonizmima, argo ili sleng. Hrvatski izraz za žargon je šatrovački jezik, odnosno jezik ulice. Sve razine i vrste hrvatskih supstandardnih idioma obilježava: pripadnost nekome od triju hrvatskih narječja; novotvorbe; utjecaj stranoga jezika i odstupanje od standardnojezičnih normi (Pavličević-Franić, 2005).

Narječja ili dijalekti su najniža jezična razina. Narječja su skup dijalekata nekog područja, a dijalekti su skupovi mjesnih govora nekog područja. U hrvatskom jeziku razlikuju se 3 narječja: štokavsko, kajkavsko i čakavsko. Oni su s obzirom na hrvatski standardni jezik u jednakom položaju. Iako je „hrvatski jezik standardiziran prema novoštokavskoj dijalektalnoj osnovici i na štokavskoj književnoj tradiciji ne znači da je štokavski dijalekt identičan standardnome jeziku“ (Pavličević-Franić, 2005, str. 35). Isto tako ne znači ni da je štokavsko narječje važnije od ostalih narječja. Navedena narječja imaju svoje dijalekte koji se jezičnim obilježjima razlikuju jedni od drugih. Ime su dobila po upitno-odnosnim zamjenicama (što, kaj, ča). Zamjenica što karakteristična je za dijalekte štokavskog narječja, zamjenica kaj za kajkavskog narječja, a za dijalekte čakavskog narječja karakteristična je upitno-odnosna zamjenica ča. Narječja imaju svoja podnarječja i mjesne govore. Primjerice, unutar kajkavskog narječja su govori koji su različiti po svojim prozodijskim sustavima i leksičkim skupovima. Ne govore jednakim kajkavskim narječjem stanovnici Varaždina, Zagreba, Križevaca. Isto je i s ostalim narječjima. Važno je reći da se govorom razlikuju i stanovnici pojedinih sela unutar nekog grada. U selima koja su udaljena svega nekoliko kilometara govori se razlikuju po nekim riječima, a posebno po naglascima. Na području Republike Hrvatske dolazi do prožimanja dijalekata. Vesna Zečević u svojoj knjizi Hrvatski dijalekti u kontaktu podijelila je ta prožimanja na 4 dijela: govor Hrvatskoga Sela (kajkavsko-štokavski kontakt), Čazmanski govor (kajkavsko

štokavski kontakt), Kajkavski ikavci (čakavsko-kajkavski kontakt) te čakavsko-štokavski kontakt u Senju. Hrvatska narječja pripadaju zaštićenom kulturnom dobru.

Svi jezični oblici jednako su važni. Pogrešno je reći da je neki jezični oblik nepravilan u odnosu na drugi, svi su pravilni ako ih upotrebljavamo u prikladnim situacijama sporazumijevanja.

1.4. Jezična i govorna baština

Neizostavni dio jezika i govora je baština. Baština je imovina koju je netko naslijedio od predaka (*Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021). Postoji svjetska prirodna i kulturna baština, ona predstavlja „prirodna i kulturna dobra međunarodno priznate, izvanredne i univerzalne vrijednosti koja su kao takva podvrgnuta i posebnomu režimu zaštite i očuvanja“ (*Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021).

U Republici Hrvatskoj postoji Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. U njemu se navodi da su kulturna dobra, odnosno kulturna baština, pokretne i nepokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja; arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost; nematerijalni oblici i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentacija i bibliografska baština i zgrade, odnosno prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima. Zaštita narodne baštine važna je zbog prenošenja kulturnih dobara „s koljena na koljeno“, da ona služi potrebama pojedinca i općem interesu, sprječavanje njezinog oštećenje kako se ne bi izgubila vrijednost te kako ne bi došlo do protupravnog postupanja nad istom. Razlikujemo nepokretnu, pokretnu i nematerijalnu kulturnu baštinu.

U skupinu nepokretne kulturne baštine ubrajaju se grad, selo, naselje ili njegov dio; građevina ili njezini dijelovi, te građevina s okolišem; elementi povijesne opreme naselja; područje, mjesto, spomenik i obilježje u svezi s povijesnim događajima i osobama; arheološko nalazište i arheološka zona, uključujući i podvodna nalazišta i zone; područje i mjesto s etnološkim i toponimskim sadržajima; krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno

karakteristične strukture, koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti u prostoru; vrtovi, perivoji i parkovi; tehnički objekt s uređajima i drugi slični objekti.

Pokretnu kulturnu baštinu čine: zbirka predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i drugim ustanovama, kao i u drugim pravnim osobama te državnim i upravnim tijelima uključujući i kod fizičkih osoba; crkveni inventar i predmeti; arhivska građa, zapisi, dokumenti, pisma i rukopisi, filmovi; arheološki nalazi; antologijska djela likovnih i primijenjenih umjetnosti i dizajna; etnografski predmeti; stare i rijetke knjige, novac, vrijednosni papiri, poštanske marke i druge tiskovine; dokumentacija o kulturnim dobrima; kazališni rekviziti, skice, kostimi i sl.; uporabni predmeti (namještaj, odjeća, oružje i sl.), prometna i prijevozna sredstva i uređaji, predmeti koji su značajna svjedočanstva razvitka znanosti i tehnologije.

U članku 9. ovog Zakona navodi se da u nematerijalnu kulturnu baštinu spadaju - jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost svih vrsta; folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote; tradicijska umijeća i obrti. U skupini nematerijalne kulturne baštine je dakle, govorna baština. A govornu baštinu čine jezik, dijalekti, govori i folklorno stvaralaštvo.

Budući da je maločas bilo riječi o narječjima, dobro je napomenuti da je od 2019. Zlatna formula hrvatskoga jezika ča-kaj-što uvrštena u zaštićeno kulturnu dobro RH. Ona je od iznimne važnosti za hrvatski narod, za njihovo zajedništvo, identitet. U njoj su integrirani, prema riječima autora Drage Štambuka, svi idiomi hrvatskoga jezika, za promišljanje naše jezične prošlosti i budućnosti, te hrvatske jezične sudbine.

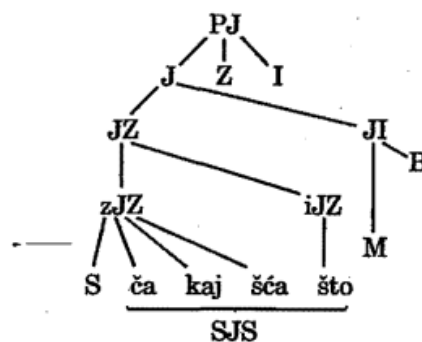
Jedan od narječja, zaštićeno nematerijalno dobro je kajkavsko narječje o kojem će više biti riječ u daljnjem izlaganju.

2. Vrbovec i vrbovečki govor

Vrbovečki govor pripada gornjolonjskom dijalektu kajkavskoga narječja.

Kajkavsko narječje jedno je od triju narječja hrvatskoga jezika. Ime je dobilo po upitno-odnosnoj zamjenici *kaj*. Kajkavski govore stanovnici Hrvatske na sjeverozapadu države. Kajkavski se govori prostiru „na dvama područjima razdvojenima užim pojasom nekajkavskih govora; taj teritorijalni diskontinuitet posljedica je migracija potaknutih osmanlijskim osvajanjima 15. – 17. stoljeća (..) Kajkavština na istoku i jugu graniči s drugim dvama narječjima hrvatskoga jezika – čakavskim i štokavskim; zapadna granica kajkavštine ujedno je međa hrvatskoga i slovenskoga jezika; na sjeveru graniči s neslavenskim mađarskim jezikom (Celinić, 2020, str. 1-2)

Od 10. stoljeća kajkavsko narječje počelo se formirati kao samostalna jezična jedinica (Lončarić, 1996, str. 32). Prije toga bilo je dio zapadnog južnoslavenskog prajezika. Lončarić (1996) je shematski prikazao kako mu je tekao razvoj od praslavenskog jezika do forme idioma:

Legenda

PJ – praslavenski jezik	zJZ – zapadni dio JZ
J – južnoslavenska skupina	iJZ – istočni dio JZ
JZ – južnoslavenski zapad (zapadni južnoslavenski prajezik)	S – slovenski jezik
JI – južnoslavenski istok (istočni južnoslavenski prajezik)	SJS – srednjojužnoslavenski jezik

Slika 1. shematski prikaz razvoja kajkavštine od praslavenskog jezika do forme idioma (prema Lončariću, 1996).

Praslavenski jezik dijelio se na 3 skupine: južnoslavensku, zapadnoslavensku i istočnoslavensku. Iz južnoslavenske skupine razvili su se zapadni južnoslavenski prajezik te istočni južnoslavenski prajezik. Gledajući zapadni južnoslavenski prajezik, on se razgranao na

zapadni i istočni dio. Posebne jezične jedinice razvile su se u okviru zapadnog i istočnog dijela zapadnoga južnoslavenskog prajezika. Slovenski jezik, čakavština, kajkavština i šćakavština (zapadna štokavština) razvile su se unutar zapadnog dijela, a štokavština unutar istočnog dijela tog jezika. Pritom su, čakavština, kajkavština, šćakavština i štokavština zajedno činile srednjojužnoslavenski jezik.

Razvijanje kajkavštine imalo je, prema Lončariću (1996) dva prijelomna razvojna razdoblja. Prvo prijelomno razdoblje bilo je oko 10. stoljeća, gdje su se pojavljivale strukturne promjene i gdje se već spomenuto, kajkavština formirala kao zasebna jezična jedinica te gubitak zemljišnih posjeda na sjeveru od današnjeg područja. Drugo prijelomno razdoblje bilo je između 15. i 16. stoljeća koje karakteriziraju izvan jezične situacije koje su utjecale na razvoj kajkavštine. Stoga, ta dva prijelomna trenutka razvitak kajkavštine dijele u 3 razdoblja. „1. razdoblje- do 10 st., kada kajkavština još nije izdiferencirana u okviru zapadnog dijela južnoslavenskog prajezika; 2. razdoblje- od 10. do 15. st., s dva podrazdoblja: a) do 12. st., kada je izdvojena kao posebna jedinica srednjojužnoslavenskog dijasistema; b) od 13. do 15. st., kada se dalje razvija, grana, tako da je do 15. st. formirana kao narječje gotovo sa svim dijalektima i glavnim tipovima koji i danas postoje; 3. razdoblje- od 16. st. do danas, s dva podrazdoblja: a) do kraja, odnosno polovice 17. st. (različito s obzirom na pojedine dijelove kajkavskog narječja na istoku); u tom podrazdoblju kajkavština gubi mnogo na zemljištu, i to na jugu, jugoistoku i posebno na istoku u Slavoniji; b) od 17./18. st. do danas; manji dio izgubljenog zemljišta na istoku kajkavština ponovno zadobiva a miješanjem različitih kajkavskih tipova i pod utjecajem novoštokavštine formiraju se novi govorni tipovi“ (Lončarić, 1996, str. 37).

Belić u članku „Kajkavski dijalekt“ dijeli hrvatski kajkavski dijalekt u 3 skupine: istočna (na istoku od linije Varaždin-Zagreb i dalje preko Save do Kupe), sjeverozapadna (na zapadu od te linije do Save), jugozapadna (na jugu od sjeverozapadne).

Prema Lončariću (1996), kajkavština je jedino hrvatsko narječje koje još uvijek nema svoje moderne monografije. Međutim, posebno mjestu u proučavanju kajkavskog narječja ima djelo Stjepana Ivšića, *Jezik Hrvata kajkavaca*. Lončarić ističe da je Ivšić u navedenom djelu prikazao akcentuacijsku strukturu kajkavskoga dijasistema i na njezinu temelju dana je prva znanstvena klasifikacija kajkavštine. Po tome je to djelo danas polazište u proučavanju kajkavskih govora.

Kada je riječ o osnovnom sustavu naglasaka u kajkavskom, Ivšić (1996) je kajkavske govore razdijelio na dva dijela: stariju konzervativnu i mlađu revolucionarnu u kojima se mogu razlikovati 4 glavne grupe govora. Prva grupa je starija čakavska koja prema geografskom

položaju obuhvaća Đelekovec na Dravi – zapadno od Koprivnice – potok Krapina kod Budinščine – zapadno od Sv. Ivana Zeline – selo Ostrna na jugoistoku od Dugog Sela – Sesvete – Šestine – Zagreb- sjeverno od Vrapča – Podsused – Sava do Strmca sjeverno od Sv. Nedjelje (kod Samobora) – Sv. Nedjelja – zapadno od Zdenčine – Karlovac. Tu grupu Ivšić još naziva zagorsko-međimurskom. Ona ima svoje tipove govora, od 1. do 4. tipa ova skupina obuhvaća dio Ivanca, JZ dio sreza Varaždina, SZ dio Zlatara, JI dio Krapine i Pregrade, istočni dio Klanjca, zapadni dio Zagreba (od Zaprešića) i dio Samobora. Sastavni dijelovi 5. tipa zagorsko-međimurskog govora su dio Jastrebarskog i Zagreb (ispod Sljemena), dio Stubice, Zlatara, Novog Marofa, Varaždina i Ludbrega, 6. tipa dio Dugog Sela (Kraljevec, Prozorje, Ostrna) i Stubica kod Bistre. Za 7. tip Ivšić navodi da je u većini međimurskih govora. Postoji i 8. tip koji se koristi u zapadnom dijelu Klanjca i Pregrade. Druga grupa je čakavsko-kajkavska koja geografski obuhvaća dio Zaprešića – Pologi – Sutlu – Savu – zapadni dio samoborske župe, noršićke župe dio Žumberka i otok Horvati-Zdenčina. Ovu skupinu Ivšić naziva još donjosutlanska i žumberačka i ima 5 tipova govora koji se razlikuju. 1. tipom govore stanovnici Brdovca, 2. tipom Noršić-sela, 3. tipom Jurkova sela a 4. i 5. tipom stanovnici na području Zdenčine. Ivšić za njih kaže da su skupina kajkaviziranih čakavaca, iako je Jurkovo selo najmanje kajkavizirano. Treća grupa je mlađa kajkavska, geografski obuhvaća jugoistočni dio koji je omeđen na sjeveru, dakle Strmec na Savi kod Podsuseda prelazeći Savu – Vrapče – Sava ispod Zagreba – Remete – ispod Sesveta, Dugo Sela i Ivanić-grad – Križ. Ta grupa naziva se i turopoljsko-posavskom jer obuhvaća regije Turopolje i Posavinu, pritom i ta grupa ima svoje tipove govora. 1. tip prostire se u istočnom dijelu Samobora u župama Sv. Nedjelja i Sv. Martin, 2. tip obuhvaća najveći dio 3. grupe, 3. tip moslavački kraj (na istoku od rijeke Lonje) i govor na Kupi u župama Donja Kupčina i Rečica. Posljednja grupa, 4. također je mlađa kajkavska, no ona po geografskom prostiranju obuhvaća ostali nespomenuti sjeveroistočni dio, Ivšić ju je imenovao križevačko-podravskom jer obuhvaća područje Križevaca i Podravine. Ova skupina također ima svoje tipove govora. 1. tipom govora govori se na području Vojnovca (ispod Kalnika) i Hrašćine, 2. tipom na području Lupoglava, Brckovljana, Đurđica kod Križevaca, Topolovca i Hudovljana, 3. tipom govore stanovnici Huma i Šćepanja kod Hrašćine na SZ dijelu, Gornje Rijeke i Kalnika, 4. tipom križevačko-podravskog govora služe se stanovnici Ivanjske (SI dio), Carevdara, Donje Glogovnice i Apatovca, 5. tip govora je u Sv. Ivanu Zelini, Bočkovcu i Vukovcu ispod Kalnika, 6. tip govora koji je važan za ovaj rad upotrebljava se na području Vrbovca i Gradeca, 7. tip u Jagnjedovcu i Miklinovcu kod Koprivnice te 8. tip u Bregima, Virju (Koprivničko-križevačka županija).

Nadalje, u radu će biti nešto više riječi o četvrtoj skupini govora, odnosno o križevačko-podravskoj skupini kajkavskih govora koji se dijele na podravski, glogovničko-bilogorski, gornjolonjski te sjevernomoslavački dijalekt (Lončarić 1996, str. 145-146). Naime, upravo 4. skupina govora zahvaćena je najvećim promjenama i udaljavanjem od osnovne kajkavske prozodije.

Kajkavski govor, navodi Ivšić (1996) opisuje se epitetom „slatki“. Tome shodno, kajkavski izgovor nenaglašenih glasova je mnogo labaviji od štokavskog jer je naglasak na naglašenom glasu. Zbog toga nenaglašeni glasovi pogodni su za slabljenje ili gubljenje glasova, a naglašeni glasovi, ako su kratki, često se produljuju. Kajkavski govori su tronaglasni, sastoje se od kratkog (˘), dugosilaznog (cirkumfleks, ^) i dugouzlaznog (akut, ~) naglasaka. Ono što ih još izdvaja od drugih narječja su metatonija i metataksa. Metatonija je „promjena mjesta naglasaka u istoj riječi, npr. u hrv. genitivu množine prijate'ljā prema nominativu jednine pri'jatelj“, dok je metataksa „premještanje akcenta iste vrste sa sloga na slog“. Prema metatoniji i metataksi Ivšić je i razgranao gore navedene skupine govora.

Osnovicu većine kajkavskih govora čini jedinstven sustav od 7 vokala: a, e, i, o, u, ɛ (kratko e) i ɔ (kratko o). Dugosilazni naglasak je praslavenski cirkumfleks (primjer mēso), može biti i metatonijski (novi) cirkumfleks (primjeri genitiv množine orēhov i prezent mīslī). Dugouzlazni naglasak odgovara novom akutu na dugim vokalima (primjer sūša) i novom akutu na kratkim vokalima (primjeri nominativ množine sēla; zēlje; određeni prilog mōkri). Kratki naglasak je stajao prema starom kratkom i starom dugouzlaznom naglasku (primjeri òko (praslavenski) i kràva (stari akut). U kajkavskom govoru metatonijski akcent dolazi u gotovo svim slučajevima. Specifičnost kajkavskog prozodijskog sustava je da dugi i kratki slog mogu biti naglašeni, a svi naglasci mogu doći na svaki slog u riječi. Jedino što ne može biti na svakom slogu je nenaglašena dužina, ona može biti prisutna samo ispred dugog i kratkog akcenta. Što se tiče suglasne skupine *tj, dj*, odrazila se različito u različitim dijalektima: zagorsko-međimurski *tj, dj* - č, j, križevačko-podravski- *tj, dj*- č, dž, turopoljsko-posavski *tj, *dj – č, dž/j, prigorski *tj, *dj – ć, j, goranski *tj, *dj – č, j. Promjene u naglascima uzrokovale su promjene i u vokalizmu (otpadanje poluglasa u slabom položaju, kontrakcija vokala nakon otpadanja intervokalnog j) (Lončarić, 1996, str. 41-42), nakon spomenutih prozodijskih procesa govorimo o osnovnoj kajkavskoj akcentuaciji koja se sastojala od „tri naglasaka (prozema sa silinom), s nenaglašenom duljinom u slogovima ispred naglasaka (prednaglasna duljina)“ (Lončarić, 1996, str. 47). Lončarićevim istraživanjem utvrđena su 22 različita tipa naglasnih sustava, pretpostavlja se da ih ima i više zbog neistraženih kajkavskih mjesnih govora. Lončarić dijeli

te tipove na 5 skupina: A- s tri prozodijska obilježja, B- s dva obilježja: mjestom naglaska i kvantitetom, C- s dva obilježja: kvantitetom i tonom, D – s jednim obilježjem: kvantitetom, E – s jednim obilježjem: mjestom naglaska (Lončarić, 1996, str. 58).

2.1. Gornjolonjski dijalekt kajkavskoga narječja i vrbovečki govor

Gornjolonjski dijalekt već se spominjao u ovom radu, sad će biti opširnije objašnjen. Dakle, gornjolonjski dijalekt podtip je križevačko-podravskog dijalekta, odnosno mlađe kajkavskog dijalekta s metatonijom dugosilaznog i akutnog naglaska i s metataksom kratkog naglaska s regresivnom metataksom metoniranog dugosilaznog i akutnog naglaska (primjer $tāncati \leq tāncati \leq tāncati$). On „obuhvaća govore koji se protežu od Kalnika i okolice na sjeveru preko zelinskoga kraja i Vrbovca do Ivanić grada na jugu područja“ (Maresić & Menac-Mihalić, 2008, str. 25). Ovo područje može se podijeliti na poddijalekte, a zajedničko je svim govorima gornjoloskog dijalekta metatonija dugosilaznog i dugouzlaznog naglaska te refleks stražnjeg nazala $q \neq u$, za razliku od susjednoga glogovničko-bilogorskoga dijalekta ($q > u$) (Lončarić 1996, str. 146).

Brlobašić i Lončarić (2012) detaljno su razradili gornjolonjski dijalekt fonološki, prozodijski i morfološki. Što se tiče fonologije, vokalni sustav gornjolonjskog dijalekta ima 2 sustava: sustav svojstven vrbovečkim govorima, odnosno kajkavskim govorima istočnoga dijela gornjolonjskoga dijalekta. Budući da je u ovom radu naglasak na vrbovečki kraj, naglasak će biti na govoru Vrbovca.

Naglasni sustav vrbovečkog kraja obilježava: posljednji slog višesložne riječi koji ne može biti naglašen, osim u iznimkama (posuđenicama), zanaglasne dužine koje su se pokratile, prednaglasne dužine koje su rezultat povlačenja intenziteta s dugim slogovima prema kraju riječi (u 1. licu množine- $mlā\tilde{t}imo$, $krā\tilde{t}imo$; u glagolskom pridjevu radnom ženskog roda- $pripovē\tilde{d}ala$, $zapisā\tilde{v}āla$; u imenicama- $govē\tilde{d}ina$, $cēr\tilde{k}vica$) (Maresić & Menac-Mihalić, 2008, str. 26). Svojstveno vrbovečkom govoru je unakrsna metatonija. Dakle, prvo zamjena dugoga silaznog naglaska u dugi uzlazni (primjeri: $mē\tilde{\j}la$, $posē\tilde{k}e\tilde{\j}$), drugo zamjena dugoga uzlaznog naglaska dugim silaznim (primjeri: $sū\tilde{\j}ša$, $počē\tilde{t}i$). Unakrsna metataksa kratkog naglaska koji se pomiče s prvoga sloga na drugi (primjeri: $jab\tilde{o}ka$, $jag\tilde{o}da$) te s drugoga sloga na prvi (primjeri: $g\tilde{o}re\tilde{t}i$, $l\tilde{o}pata$) također je svojstvena govoru ovoga kraja.

Kalinski i Lončarić (1994) opisali su vokalizam u vrbovečkih govora: u kratkim slogovima naglašenima i nenaglašenima sedam jedinica: i, e, ɛ, u, o, ɔ i a. U dugim slogovima, naglašenima i nenaglašenim je šest jedinica: ī, ē, ē̄, ū, ō i ā. Maresić i Menac-Mihalić (2008) navode da se u govoru Vrbovca kratki glas e u naglašenom i nenaglašenom slogu izgovara kao srednje (nezatvoreno) e i kao zatvoreno ɛ.

Konsonatizam vrbovečkog kraja ima inventar od 24 fonema. Distribuiranje suglasnika odvija se ukidanjem opreke po zvučnosti na kraju riječi. Glas l čuva se na kraju sloga (primjeri: stöl, čävəl, pəkəl, vèsəl). Šumnik h čuva se u leksemima (primjer: hitāti) i kad je drugo protetsko h ispred slogotvornog r (primjer: hřzati). U skupu hr-, hl- ispred sonanta se gubi (primjeri: rāst (hrast), rāniti (hraniti)). Zamijenjen je suglasnikom j (primjeri: ořej (orah), sněja (snaha)). Konsonanti n i l nisu depalatalizirani (primjeri: kuhīna, klûć). Bešumni suglasnik l izjednačuje se s l ispred glasova i, ē, e (primjeri: lək, stölęc), rijetko ispred ɛ (primjer: męļę). Stari vokal r dao je slijed -rij- ili -rj- u međuvokalnom položaju (primjeri: škāriję, òrijem, ogovāřjati, zamāřjati). Osim navedenih promjena, svojstvene su i one koje se pojavljuju i u drugim kajkavskim dijalektima (Maresić & Menac-Mihalić, 2008, str. 27).

Što se tiče morfologije vrbovečkog govora, ona se ne razlikuje od morfološkog sustava kajkavskog narječja. Infinitiv i bezlični glagolski oblik koji se pojavljuje u glagolima kretanja oblikom se razlikuju (primjer: mōram òrati- ìdemo òrat). U imenicama ženskoga roda nastavak genitiva jednine, kao i nominativ množine je nastavak ɛ (primjeri: bābę, žęņę). Nastavak u lokativu i lokativu jednine je ɛ (primjeri: cūrę, motīķę). Nastavak -u nalazi se u instrumentalu jednine imenica ženskoga roda a-deklinacije i i-deklinacije (primjeri: z vōdu, s kōstju, z māstju). Nastavak -i pojavljuje se u imenicama muškoga roda u nominativu množine (primjeri pęsi (psi)). Nema proširenja -ov, -ev, sibilizacija se izgubila, dakle k, g, h ostaju nepromijenjeni u svim oblicima riječi (primjeri: vrāgi, māćki). U genitivu množine muškog roda nastavak je -of (od -ov) (primjeri: rōgof, stōlof). Posebice, u imenicama srednjega i ženskoga roda nulti je nastavak u genitivu množine (primjeri: vūh, lęt). U dativu množine imenica muškog roda ima nastavak -om (bręgom, dęćkom), a u lokativu se nalazi nastavak -i (primjer: (na) stōli, mōsti). U dativu množine imenica ženskoga roda ima nastavak -am (primjeri: (k) řivadam, žęnam). Nastavak -a pojavljuje se u lokativu (primjeri: (pri) bāba, (na) jabōka. Još jedno vrlo zanimljivo svojstvo govora vrbovečkoga kraja je upitna zamjenica štę za živo (primjer: Štę ję dōšel?- Tko je došao?). Neodređene zamjenice netko i nešto izgovaraju se nęšte i nište. U morfologiji ostalih vrsta riječi vrbovečki se govor ne razlikuje od osnovne kajkavske akcentuacije, ovdje su navedene neke osnovne pojedinosti. „U svim selima općine Vrbovec govori se kajkavski, a

štokavski jedino u nekim selima južno i sjeverno-istočno od Dubrave. Štokavci su doseljenici koji su se doselili za vrijeme vojne krajine iz naših jugo-zapadnih strana“ (Buturac, 1984, str. 7).

2.2. Vrbovečki kraj i njegova jezična baština

Vrbovec i Vrbovečki kraj nalaze se nedaleko od Zagreba u najistočnijem dijelu Zagrebačke županije (Vicković, 2011). Prostorno povezuje zagrebačku regiju s Bjelovarsko-bilogorskom i Koprivničko-križevačkom županijom. „Vrbovečki kraj prema uobičajenom shvaćanju obuhvaća područje grada Vrbovca te općina Dubrava, Farkaševac, Gradec, Preseka i Rakovec. Riječ je o oko 520 km² prostora, što čini manje od jedan posto kopnene površine Hrvatske (0,92%). Krajnje točke toga prostora su Ledina i Marinkovac po osi sjever-jug odnosno Rakovec i Kabel po osi istok-zapad“ (Koprić, Simić, Koprić, 2022, str. 9). Vrbovec ima 42 naselja: Banovo, Brčevac, Celine, Cerik, Cerje, Dijaneš, Donji Tkalec, Dulepska, Đivan, Gaj, Gornji Tkalec, Gostović, Graberanec, Graberščak, Greda, Hruškovića, Konak, Krkač, Kućari, Lonjica, Lovrečka Varoš, Lovrečka Velika, Luka, Lukovo, Marenčić, Martinska Ves, Naselje Stjepana Radića, Negovec, Novo Selo, Peskovec, Pirakovec, Podolec, Poljana, Poljanski Lug, Prilesje, Samoborec, Savska Cesta, Topolovec, Vrbovec, Vrbovečki Pavlovec, Vrhovec i Žunci.

Zapadnu granicu grada čine grad Sv. Ivan Zelina i općine Preseka i Rakovec, južna granica je na dodiru s općinom Brekovljani i Dubrave, sjeveroistočna granica grada je granica Zagrebačke županije s Koprivničko-križevačkom županijom, odnosno selo Gornji Tkalec.

Povijesno, Vrbovec se u pisanim dokumentima prvi put spominje u 13. stoljeću kada kralj Bela IV. priznaje darovnicu kralja Kolomana kojom se Vrbovec daje županu Junku. Vrbovcem su gospodarili grofovi Celjski i Erdödy, a u 17. stoljeću na područje Vrbovca dolazi obitelj Zrinski i Frankopan. Budući da su Turci opustošili ovo područje, obitelj Zrinski radila je na naseljavanju ljudi. U 18. i početkom 19. stoljeću Vrbovcem je vladala obitelj Patačić, sredinom 19. stoljeća kupuje ga Ivan Pellien. Njegovo upravljanje bilo je loše te je izbila seljačka buna, stoga tadašnje područje Vrbovca su naslijedili tvrtka Leppman iz Beča, bečka Anglobanka i Mađar Ladanyi. Nakon njih, u 20. stoljeću vlasnik Vrbovca bio je markiz Eugen de Piénes koji je kupio dvorac obitelji Patačić, današnji gradski park te imanje Šabac. Sestre Magdalenke kupile su preostale parcele u centru grada i okolnu zemlju te su osnovale Školu za kućanstvo, ali ubrzo nakon toga ona prestaje s radom.

Što se tiče osnivanja škola, osnovna škola u Vrbovcu osnovana je 1769. godine, osnivač je bio vlastelin Bartol Patačić. Tada je škola bila pod upravom župe, odnosno držalo se školskih propisa u Habsburškoj monarhiji, nakon toga školu financira općina, a nadzire država (Buturac, 1984). 1820. godine sagrađena je osnovna škola gdje se i danas nalazi. 1960./1961. promijenio se ustroj škole te je škola dobila naziv „7. maj“ te su joj te godine pridružene škole Lonjica, Negovec, Poljanski Lug, Lovrečina Varoš i Lovrečina Grad, Dijaneš i Poljana. Te škole nazvane su područnim školama. Škole u Lonjici i Poljanskom Lugu već tada su bile osmogodišnje. Područne škole održavale su nastavu u kombiniranim razredima. Zbog nedostatka prostora, došlo je do potrebe otvorenja nove škole, te se osnovna škola Vrbovec podijelila na dvije škole, I. OŠ Vrbovec i II. OŠ Vrbovec. II. OŠ Vrbovec krenula je s radom 1997. Ove dvije škole postale su matične i svaka od njih ima svoje područne škole. Područne škole u Dijanešu, Banovu, Preseki, Rakovcu pripadaju matičnoj školi I. OŠ Vrbovec, a područne škole Lonjica, Negovec, Poljanski Lug i Poljana pripadaju II. OŠ Vrbovec. 2020. godine matične osnovne škole promijenile su nazive. I. osnovna škola Vrbovec dobila je ime osnovna škola Krunoslava Kutena, a II. osnovna škola, osnovna škola Marije Jurić Zagorke.

Govorne baštine Vrbovca nema mnogo, pjesništvo je u manjoj mjeri istraženo. Prema riječima profesora Ivana Koprića (2022) ono je „terra incognita“, odnosno slabo istraženo područje hrvatskog pjesništva. No, ne može se reći da ga nema. Od davnina su ljudi na vrbovečkom području voljeli pjevati, plesati i pisati.

Među prvim zapisima su pjesme Nikole i Petra Zrinskog te Ane Katarine Zrinski. U 19. stoljeću zapažen je rad Krunoslava Kutena koji je bio jedan od ponajboljih dječjih pjesnika tadašnjeg vremena, istaknuo se svojim malešnicama Ura i Djeca i maca, one su se prenosile usmenom predajom s generacije na generaciju. Pjesma Djeca i maca tako je i dan danas uvrštena u popis pjesmama za Glazbenu kulturu u osnovnoj školi. Svoje pjesme objavljivao je u časopisima Velebit i Smilje. „Njegove su pjesme značile preokret u odnosu na dotadašnju dječju poeziju koju je obilježavala perspektiva odraslih s mnogo didaktičkih elemenata. Od djece se zahtijevala poslušnost, marljivost, rad i rodoljublje“ (M. Crnković, 1988, str. 85, prema Nikolina Berta i Lucija Stepanić, Objavljivanje i novija kritička recepcija dječjih pjesama Krunoslava Kutena, Libri et Liberi, 2014, 3(2), str. 263-293).

Uz njih djelovao je i Ljudevit Farkaš Vukotinović koji je objavio zbirke Pjesme i pripovijetke (1838), Ruže i trnje (1842), Pesme (1847) i Trnule (1844). Zajedno sa Stankom Vraz i Dragutinom Rakovcem pokrenuo je časopis Kolo. Sudjelovao je u radu Hrvatskog

Sabora zajedno sa Ivanom Kukuljevićem Sakcinskim u proglašenju hrvatskog jezika službenim (Koprić, Simić, Koprić, 2022).

Početkom 20. stoljeća ističe se Štefa Iskra Kršnjavi, objavila je zbirku poezije Pjesme u dvije knjige (1905 i 1912). „Pisala je pretežno neoromantičarsku ljubavnu liriku, ali u njezinim pjesmama ima i socijalne i pejzažne tematike. Uz prevladavajući klasični oblik stiha piše i u desetercima (ciklus Uz gusle) te u formi poetske proze“ (Koprić, Simić, Koprić, 2022, str. 107.).

Pjesništvo vrbovečkog kraja naziv je knjige u kojoj su sakupljene pjesme vrbovečkih pjesnika pod autorstvom profesora Ivana Koprića, Irene Habeš Lončarić i novinara Franje Simića. Bile te pjesme napisane dijalektalno ili na standardnom hrvatskom jeziku, pjesnici ovog kraja ipak su kako ih autori ove knjige nazivaju „Perlice u sivilu povijesti“.

Osim pjesama, u Vrbovcu su sakupljene i pripovijetke iz narodne predaje koje je sakupio Rikardo Ferdinando Plohl Herdavigov. „Ote pripovietke što sam jih sakupio u mjestu Vrbovec, kazivali su mi sami seljaci upravo u pero, a ja sam ih sve pobilježio točno. Kako sam što čuo, tako sam i napisao; jer to je upravo najglavnije, da sabirač narodno blago upravo onakovo svietu predade, kakovo je u samoga naroda. Da pako bude to narodno blago svatko mogao vidjeti upravo onakovo, kakovo je u samoga puka u Vrbovcu“ (Rikardo Ferdinando Plohl Herdavigov, 1868).

Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo „Petar Zrinski“ djeluje i čuva vrbovečku govornu i kulturnu baštinu, ali i baštinu cijele Republike Hrvatske od davne 1912. godine. Te godine osnovano je pjevačko društvo koje je promicalo zbornu tradiciju pjevanja. Ideju osnivanja društva imao je Stjepan Kurtanjek uz potporu tadašnjeg župnika Stjepana Pavunića. 1975. godine osnovana je folklorna sekcija koja od tada pa do danas čuva hrvatsku baštinu narodnog stvaralaštva vrbovečkog kraja. „Podijeljena je u pet uzrasnih skupina: od dječje folklorne igraonice do skupine veterana s oko 150 plesača u dobi od 5 do 60 godina. (..) Najpoznatija i najvrednija koreografija je zasigurno završno kolo opere Jakova Gotovca Ero s onoga svijeta“ (Prijatelj, 2014, str. 91).

Uz HKUD „Petar Zrinski“ običaje i tradiciju njeguje i Izvorna folklorna skupina Brčevac, osnovana 1982. godine, pod predsjedništvom Zlatka Sesvečanca.

3. Dijalektalne teme u kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik u razrednoj nastavi

Dijalektalne teme uključene su u kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik u razrednoj nastavi. Međutim, u prvom razredu se ne obrađuju. Tek na kraju drugog razreda učenici prepoznaju razliku između govornih i pisanih tekstova na mjesnome govoru i hrvatskome standardnom jeziku u različitim jezičnim kontekstima, kako bi ostvarili taj ishod oni tijekom školske godine uspoređuju riječi mjesnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika, slušaju i govore tekstove na mjesnome govoru prikladne njihovom iskustvu, jezičnomu razvoju i interesima, čitaju i pišu kratke i jednostavne tekstove na mjesnome govoru u skladu sa svojim interesima, potrebama i iskustvom (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, predmetni kurikulumi, Hrvatski jezik, 2019).

Na kraju trećeg razreda učenici su spremni u govornoj i pisanoj komunikaciji uočavati razliku između zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika. Kako bi došli do razine usvojenosti, učenici tijekom školske godine uočavaju uvjetovanost uporabe zavičajnoga idioma ili hrvatskoga standardnog jezika komunikacijskom situacijom, istražuju u mjesnim knjižnicama i zavičajnim muzejima tekstove vezane uz jezični identitet i baštinu i prepoznaju povijesne jezične dokumente i spomenike kao kulturnu baštinu mjesta/zavičaja. (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, predmetni kurikulumi, Hrvatski jezik, 2019).

Na kraju četvrtoga razreda osnovne škole učenici se na razini usvojenosti izražavaju zavičajnim govorom i prepoznaju razliku između zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnoga jezika te uočavaju važnost učenja hrvatskoga standardnog jezika i pozitivnoga odnosa prema mjesnom govoru. Tijekom školske godine, služe se hrvatskim standardnim jezikom u javnoj komunikaciji u skladu s usvojenim jezičnim pravilima, razlikuju mjesni govor i hrvatski standardni jezik navodeći ogleadne i česte primjere, uočavaju važnost pozitivnog odnosa prema mjesnom govoru, uočavaju važnosti mjesnoga govora i prepoznaju njegovu komunikacijsku ulogu na pojedinome prostoru (raznolikost hrvatskih govora, jezične zajednice u Hrvatskoj i izvan granica Republike Hrvatske), čitaju i slušaju tekstove na kajkavskome, čakavskom i štokavskom narječju i prepoznaje kojemu narječju pripada i prepoznaje narječje kojem pripada njegov govor (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, predmetni kurikulumi, Hrvatski jezik, 2019).

Učenici od prvog do četvrtog razreda sudjeluju tijekom godine i na kulturnim događajima koji također mogu biti dijalektalne tematike.

4. Prikaz projekta „Govor i govorna baština vrbovečkog kraja“ u razrednoj nastavi

Poučavanje projektom oblik je integriranog poučavanja. Integrirano poučavanje podrazumijeva uključivanje različitih perspektiva o nekom problemu, temi, pojmu ili pitanju, pritom se sakupljaju informacije iz različitih područja znanja. Obilježje takve nastave je samostalan rad učenika uz minimalno predavanje učitelja. Obradović i Brajković definiraju integrirano poučavanje kao „planiranje i organiziranje poučavanja u kojem se međusobno povezuju različite discipline, područja i predmeti, s ciljem postizanja dubokog razumijevanja određenog sadržaja i istodobnog ovladavanja vještinama čitačke, matematičke, prirodoslovne, računalne i umjetničke pismenosti, kao i vještinama kritičkog i kreativnog mišljenja“ (Obradović, Brajković, 2009, str. 23). Projekt je zapravo potpuno integrirano poučavanje. Projekt može trajati određeni vremenski period, sadržajno je određen, a svi sadržaji projekta prilagođeni su učeničkim sposobnostima i interesima. Rezultati projekta mogu imati različite oblike. „To može biti stranica teksta koji predstavlja opis ili sažetak rada i rezultata, slikovnica ili rukopis knjige, maketa, crtež, karta, nacrt, scenografija, pjesma, kiparski rad ili instalacija, dramaturška obrada, literarnog teksta, dramska izvedba, glazbeni predložak, poetski recital, dramska ili lutkarska predstava, mjuzikl“ (Obradović, Brajković, 2009, str. 51). Takav oblik poučavanja potpuno je slobodan te je učenikov interes u središtu. Na takav način mogu se ostvariti mnogi odgojni ciljevi te se pritom razvijaju kod učenika upornost, znatiželja, samopouzdanje i dr. Projektno poučavanje može se nazvati i „model uronjenosti“ te „istraživačko poučavanje“.

Zbog želje da se učenike potakne na dublje razmišljanje i da im se probudi svijest o važnosti kajkavskog narječja, kajkavskih dijalekata i mjesnih govora osmišljen je projekt u razrednoj nastavi. U projektu je sudjelovalo 16 učenika Područne škole Banovo koja pripada osnovnoj školi Krunoslava Kutena. Projektu su pripomogle učiteljice Nikolina Hudec Crnčić i Andrea Štajminger. Projekt je proveden u skladu s etičkim kodeksom istraživanja s djecom. Zamišljeno je da projekt traje 4 dana te da se u projekt integriraju sadržaji glazbene kulture, tjelesne i zdravstvene kulture, prirode i društva, likovne kulture te hrvatskog jezika. Tako su svakog dana projekta učenici imali po dva nastavna predmeta.

4.1. Nacrt projekta

NASLOV SREDIŠNJE TEME: GOVOR I GOVORNA BAŠTINA VRBOVEČKOG KRAJA
KAO PROJEKT U RAZREDNOJ NASTAVI

RAZRED: 1.-4.

PLANIRANO TRAJANJE RADA: 4 DANA

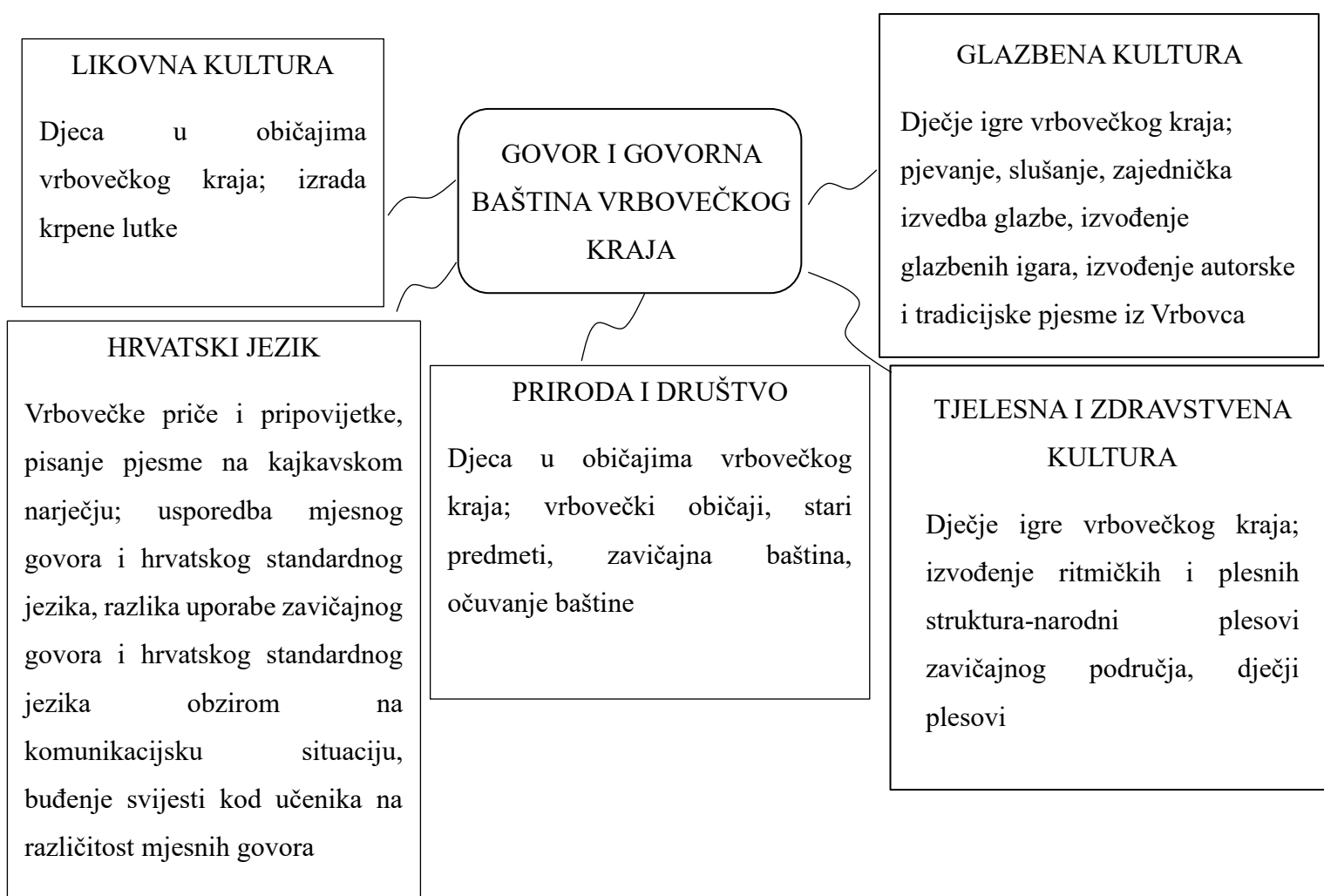
ŠTO ŽELIMO POSTIĆI OBRADOM SREDIŠNJE TEME (odgojno obrazovni ciljevi):

a) Učenik treba usvojiti sljedeće činjenično znanje :	-uočiti važnost govora u različitim situacijama komunikacije -razlikovati mjesni govor od standardnog hrvatskog jezika -uočiti razliku između mjesnih govora
b) Učenik treba postići usvajanje i/ili automatizaciju sljedećih vještina :	-kognitivne vještine: procesi opažanja, opisivanja, uspoređivanja, analize, povezivanja, zaključivanja, pronalaženje sličnosti -jezično-komunikacijske vještine: dešifriranje slova, sastavljanje rečenica, pričanje, značenjska analiza riječi, izražavanje -motoričke vještine: koordinacija pokreta, ritam -likovne vještine: kreativnost
c) Učenik treba steći sljedeće pomoćne vještine :	-izrada krpene lutke, -izvođenje dječjih vrbovečkih plesova, brzalica, brojalica -sviranje pomoću glazbenog instrumentarija vrbovečkih narodnih dječjih pjesama
d) Tijekom učenja učenik treba ostvariti sljedeće odgojne ciljeve :	-samostalnost u radu -inicijativnost -suradništvo -upornost -kreativnost
e) Tijekom učenja učenik treba usvojiti sljedeće pojmove, uvide i generalizacije :	govor, baština, običaji, dječje igre vrbovečkog kraja, djeca u običajima vrbovečkog kraja, vrbovečke priče i pripovijetke, mjesni govor

f) Tijekom učenja učenik treba usvojiti sljedeće metakognitivno znanje :	-uočavanje razlike između standardnog jezika i kajkavskog narječja, -uočavanje razlika između kajkavskog narječja i mjesnih govora, -usvajanje novih riječi u vokabular
---	---

TEMATSKA MREŽA (shematski prikaz plana)

(planirana integracija, koji predmeti, provjera usklađenosti plana s ciljevima)

1. dan → DJEČJE IGRE VRBOVEČKOG KRAJA (GK, TZK)

1. aktivnost: upoznavanje učenika s projektom, aktivnostima i ciljevima.
2. aktivnost: provjera učeničkog znanja o brojalicama, brzalicama, nabrajalicama i zagonetkama, znaju li što su brojalice, brzalice, nabrajalice, zagonetke i koje, naglasak je na učeničkom govoru, poticanje učenika da govore na svom dijalektu; zajedničko i pojedinačno izvođenje.
3. aktivnost: stare vrbovečke igre s pravilima, igre: Care, gospodare, Slepí miš, Pokvareni telefon, Kaladont, Leti, leti; učenicima se objašnjava povijest igara.
4. aktivnost: izvođenje igara s pjevanjem, igre: Ringe raja, Igra kolo, U podrumu je tama. Prije igranja, učenicima se objašnjava povijest igara.
5. aktivnost: upoznavanje, učenje, pjevanje i sviranje dječjih pjesama koje su djeca pjevala na Vrbovečkom području na dijalektu Vrbovečkog kraja, pjesme: Teče, teče bistra voda, Pokraj peći maca prela.

2. dan → DJECA U OBIČAJIMA VRBOVEČKOG KRAJA (PID, LK)

1. aktivnost: razgovor s učenicima o njihovim običajima kroz godinu u obitelji, prezentiranje prezentacije o dječjim običajima u prošlosti Vrbovečkog kraja (Valentino, Fašnik, Pepelnica, Veliki tjedan, Uskrs, Ivanje, Tijelovo, sv. Nikola, Badnjak, Božić, Štefanje), naglasak na govoru učenika na dijalektu.
2. aktivnost: učenici donose u školu stare predmete svojih predaka, razgovor o predmetima.
3. aktivnost: izrada krpene lutke u nošnji od stare kuhače, komada tkanine, konca i flomastera.

3. dan → VRBOVEČKE PRIČE I PRIPOVIJETKE (HJ)

1. aktivnost: razgovor o kajkavskom, štokavskom, čakavskom narječju, utvrđivanje razlika u narječjima, razgovor o važnosti mjesnih govora, razgovor o riječima koje su do sada kroz projekt naučili, a koje pripadaju Vrbovečkom mjesnom govoru.

2. aktivnost: čitanje priče na kajkavskom, odnosno na Vrbovečkom mjesnom govoru, razgovor o priči, vađenje nepoznatih riječi iz priče, značenjska analiza riječi.
 3. aktivnost: rečenice na trima mjesnim govorima (Preseka, Poljana, Mlaka); prevođenje rečenice na standardni Hrvatski jezik, razgovor o značenju riječi, slušanje priča o djetinjstvu na mjesnim govorima.
4. dan → PISANJE ZAJEDNIČKE PJESME NA KAJKAVSKOM NARJEČJU, RECITIRANJE PJESME (HJ)
1. aktivnost: temeljem zadane teme učenici pišu zajedničku pjesmu na kajkavskom narječju, odnosno na mjesnom govoru.
 2. aktivnost: recitiranje pjesme.

ISHODI UČENJA KOJI SE PLANIRAJU PROVESTI TIJEKOM PROJEKTA:

2. razred

Glazbena kultura

OŠ GK B.2.1. Učenik sudjeluje u zajedničkoj izvedbi glazbe. (Sudjeluje u zajedničkoj izvedbi glazbe, usklađuje vlastitu izvedbu s izvedbama drugih učenika, – pjesme/brojalice i glazbene igre primjerene dobi i sposobnostima učenika).

OŠ GK B.2.3. Učenik izvodi glazbene igre uz pjevanje, slušanje glazbe i pokret uz glazbu. (Izvodi glazbene igre uz pjevanje).

Priroda i društvo

PID OŠ C.2.1. Učenik uspoređuje ulogu i utjecaj pojedinca i zajednice na razvoj identiteta te promišlja o važnosti očuvanja baštine. (Opisuje i postavlja pitanja povezana s baštinom svoga mjesta.)

Tjelesna i zdravstvena kultura

OŠ TZK A.2.1. Izvodi prirodne načine gibanja i mijenja položaj tijela u prostoru.

Hrvatski jezik

OŠ HJ A.2.6. Učenik uspoređuje mjesni govor i hrvatski standardni jezik. (uspoređuje riječi mjesnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika, sluša i govori tekstove na mjesnome govoru prikladne učeničkomu iskustvu, jezičnomu razvoju i interesima, čita i piše kratke i jednostavne tekstove na mjesnome govoru u skladu sa svojim interesima, potrebama i iskustvom)

3. razred

Glazbena kultura

OŠ GK B.3.1. Učenik sudjeluje u zajedničkoj izvedbi glazbe.

OŠ GK B.3.2. Učenik pjeva/izvodi pjesme i brojalice.

OŠ GK B.3.3. Učenik izvodi glazbene igre uz pjevanje, slušanje glazbe i pokret uz glazbu.

Priroda i društvo

PID OŠ C.3.1. Učenik raspravlja o ulozi, utjecaju i važnosti zavičajnoga okružja u razvoju identiteta te utjecaju pojedinca na očuvanje baštine. (Navodi značajne osobe i događaje iz zavičaja i objašnjava njihov doprinos zavičaju i stavlja ih u povijesni slijed. Objašnjava i procjenjuje povezanost baštine s identitetom zavičaja te ulogu baštine na zavičaj.)

Tjelesna i zdravstvena kultura

OŠ TZK A.3.3. Izvodi ritmičke i plesne strukture. (narodni plesovi zavičajnog područja, dječji plesovi)

Hrvatski jezik

OŠ HJ A.3.6. Učenik razlikuje uporabu zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika s obzirom na komunikacijsku situaciju. (uočava uvjetovanost uporabe zavičajnoga idioma ili hrvatskoga standardnog jezika komunikacijskom situacijom)

Likovna kultura

OŠ LK A.3.1. Učenik likovnim i vizualnim izražavanjem interpretira različite sadržaje.

4. razred

Glazbena kultura

OŠ GK B.4.1. Učenik sudjeluje u zajedničkoj izvedbi glazbe.

OŠ GK B.4.2. Učenik pjevanjem izvodi autorske i tradicijske pjesme iz Hrvatske i svijeta.

OŠ GK B.4.3. Učenik izvodi glazbene igre uz pjevanje, slušanje glazbe i pokret uz glazbu.

Priroda i društvo

PID OŠ C.4.1. Učenik obrazlaže ulogu, utjecaj i važnost povijesnoga nasljeđa te prirodnih i društvenih različitosti domovine na razvoj nacionalnoga identiteta. (Raspravlja o svojoj ulozi i povezanosti s domovinom prema događajima, interesima, vrijednostima.)

Tjelesna i zdravstvena kultura

OŠ TZK A.4.2. Prepoznaje i izvodi ritmičke i plesne strukture u jednostavnim koreografijama. (dječji folklorni plesovi)

Hrvatski jezik

OŠ HJ A.4.6. Učenik objašnjava razliku između zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika. (razlikuje mjesni govor i hrvatski standardni jezik navodeći ogledne i česte primjere, uočava važnost pozitivnog odnosa prema mjesnom govoru, uočava važnosti mjesnoga govora i prepoznaje njegovu komunikacijsku ulogu na pojedinome prostoru (raznolikost hrvatskih govora, jezične zajednice u Hrvatskoj i izvan granica Republike Hrvatske), čita i sluša tekstove na kajkavskome)

Likovna kultura

OŠ LK A.4.1. Učenik likovnim i vizualnim izražavanjem interpretira različite sadržaje.

IZVORI ZNANJA:

-Ljiljana Stanko (2018). Vrbovečka nošnja. Vrbovec: Tiskara Zelina

-Ljiljana Stanko (2021). Eci, meci, nekaj reci; Dječje igre vrbovečkoga kraja. Vrbovec: Tiskara Zelina

- Predmetni kurikulumi za osnovnu školu (Hrvatski jezik, Glazbena kultura, Priroda i društvo, Likovna kultura)

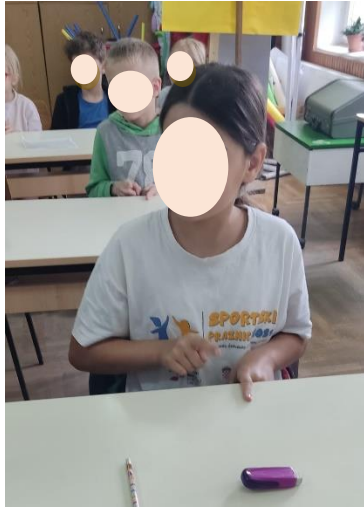
STRATEGIJE PRAĆENJA I OCJENJIVANJA:

Učenici će na kraju projekta napisati zajedničku pjesmu na mjesnom govoru, izrecitirati je i to će biti završni produkt projekta.

(Obrazac je napravljen prema obrascu iz knjige: Mira Čudina Obradović i Sanja Brajković: Integrirano poučavanje.)

4.2. Opis provedenih aktivnosti

Prvog dana projekta učenici su upoznati s ciljevima, sadržajima i aktivnostima projekta. Prva aktivnost bila je igra „Pogodi što se krije u vrećici“, pritom je jedan učenik izašao pred razred, izvukao predmet iz vrećice, opisivao ga a ostatak učenika pokušalo je pogoditi o čemu se radi. Projekt je dakle započeo igrom. Nakon što su svi predmeti bili izvučeni iz vrećice, došli su do zaključka da je za ovu igru bio izrazito važan govor, a to je ujedno i glavni pojam projekta. Bavili su se i učili ili ponavljali o dječjim igrama vrbovečkog kraja. Prvi dan sadržaji su bili povezani s glazbenom te tjelesnom i zdravstvenom kulturom. Sljedeća aktivnost bila je provjera učeničkog znanja o brojalicama, brzalicama i zagonetkama, naglasak je cijelo vrijeme bio na učeničkom govoru te ih se poticalo da govore na svom dijalektu. Učenici su zajednički ili pojedinačno izvodili brojalice i brzalice. Druga aktivnost bile su stare vrbovečke igre s pravilima. Nažalost zbog ružnog vremena igre se nisu mogle izvesti u školskom dvorištu, pa su se učenici igrali u učionici. Prije igara objasnili su povijest igara te ponovila pravila. Igre koje su se igrale bile su Care, gospodare, Slep miš, Stara košara, Pokvareni telefon, Kaladont, Leti, leti.

Slika 2 prikazuje učenike u igri „Leti, leti“.

Slika 3 prikazuje učenike u igri „Slepi miš“.

Izvođenje igara s pjevanjem bila je sljedeća aktivnost. Izvodile su se igre Ringe raja, Igra kolo i U podrumu je tama. Posljednja aktivnost prvoga dana bilo je upoznavanje i učenje dječjih pjesama koje su djeca pjevala na području Vrbovca na dijalektu tog kraja. Učenicima su već od prije poznate ove pjesme, međutim njihove verzije teksta pjesama razlikuju se od izvornih. Nakon što su usvojili tekst, uz pratnju harmonike i pomoću glazbenog instrumentarija

izmjenjujući umjereno tiho, umjereno i glasno pjevanje i sviranje izveli su pjesmu Djeca i maca, a skupnim pjevanjem izveli su pjesmu Teče, teče bistra voda.

Slika 4 prikazuje učenike u igri „Igra kolo“.

Slika 5 prikazuje učenike u igri „U podrumu je tama“.

Slika 6 prikazuje učenike u izvođenju pjesme „Teče, teče bistra voda“.

Slika 7 prikazuje sviranje i pjevanje pjesme „Pokraj peći maca prela“.

Drugog dana projekta tema su bila djeca u običajima vrbovečkog kraja. Uklopljeni u ovu temu bili su sadržaji prirode i društva te likovne kulture. Prva aktivnost bio je razgovor s učenicima o njihovim običajima kroz godinu u obitelji, usporedno s time prezentirali su se dječji običaji u prošlosti Vrbovečkog kraja (Fašnik, Pepelnica, Veliki tjedan, Uskrs, Ivanje, Tijelovo, sv. Nikola, Badnjak, Božić, Štefanje), moglo se vidjeti da su se neki običaji iz prošlosti potpuno izgubili jer su učenici za neke običaje prvi puta čuli. Sljedeća aktivnost bila je pregledavanje starih stvari koje su učenici donijeli od kuće. U školu su donijeli stare mlince za kavu, stare zdjele, glačalo, ribež, kuhače, fenjer, vaze, staro korito i dr. Posljednja aktivnost tog dana bila je izrada krpene lutke pomoću kuhače, tkanine, konca i flomastera. Učenici su izradili lutku u narodnoj nošnji. Pritom, u knjizi Ljiljane Stanko Vrbovečka nošnja gledali su primjere vrbovečke nošnje.

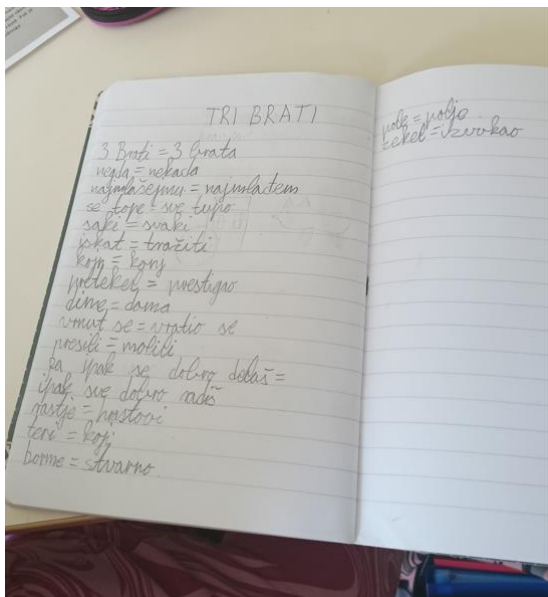
Slika 8 prikazuje staro glačalo, ribež, tavicu, grabilicu za juhu, kuhaču i fenjer.

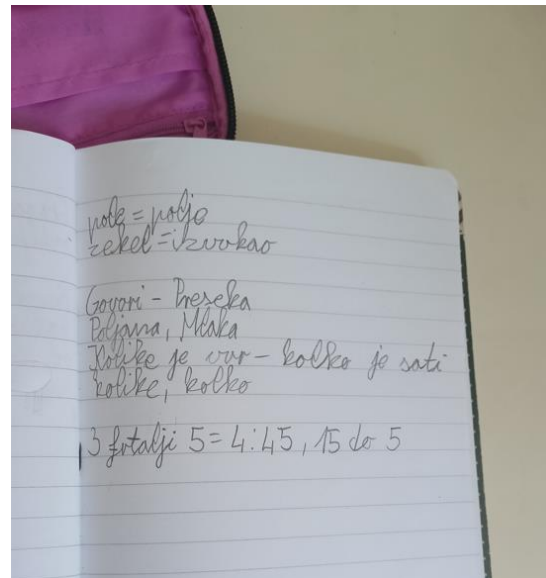
Slika 9 prikazuje izradu krpene lutke.

Trećeg dana projekta učenici su slušali vrbovečke priče i pripovijetku. Razgovor o narječjima bio je prva aktivnost. Zajednički su utvrdili po čemu se razlikuju. Nadalje, uvidjeli su da iako žive na istom području nemaju svi isti govor, dakle zaključili su da postoje razlike i u mjesnim govorima. Sljedeća aktivnost bilo je čitanje priče na kajkavskom, odnosno na Vrbovečkom mjesnom govoru. Pripovijetku je iz usmene predaje prenio u pismenu Rikardo Ferdinando Plohl Hedvigov, pripovijetka se naziva Tri brati, odnosno Tri brata. Provela se značenjska analiza riječi te su se zapisale i prevele riječi s kajkavskog narječja na standardni jezik. Posljednja aktivnost trećeg dana projekta bilo je slušanje rečenice na trima mjesnim govorima (Preseka, Poljana, Mlaka). Rečenica s mjesnih govora prevela se na standardni. Zahvaljujući govoru gospođe Marije Čolig iz Mlake, gospođi Mariji Horvat iz Poljane i

gospodinu Stjepanu Petraču dobiven je audio zapis o njihovim djetinjstvima, učenici su primijetili razlike u njihovom govoru a usput i saznali kako je nekoć izgledalo djetinjstvo u djece.

Slika 10 prikazuje prijevod kajkavskih riječi na standardni jezik iz pripovijetke „Tri brati“.

Slika 11 prikazuje prijevod kajkavske rečenice na standardni jezik.

Posljednjeg dana projekta pisala se zajednička pjesma na kajkavskom narječju. Sadržaj je bio ponovno iz hrvatskog jezika. 1. aktivnost bila je temeljem zadane teme napisati pjesmu. Učenici su odlučili pisati pjesmu o „kaju“, koliko im on znači te da im je žao što ga sve manje koriste. Nakon toga, izrecitali su pjesmu.

Slika 12 prikazuje smišljanje zajedničke pjesme o "kaju".

Nakon provedenog projekta, učenicima su prikazani rezultati projekta.

4.3. Rezultati projekta

Prvog danom projekta dobiveni su video zapisi dječjih izvedbi brzalice („Crni kukčić prek poceka skače.“, „Petar Petru plete petlju.“); brojčica („Jedan, dva, tri, četiri, pet, šest, sedam, osam, devet, deset, izašao beli mesec. Na mesecu stolica, na stolici kraljica. Ja joj velim „Dobar dan!“ Ona meni:“ Odi van“.“; „Eci, peci pec, ti si mali zec. A ja mala vjeverica, eci, peci pec.“; „Eci, meci, nekaj reci, idi doma, peru peci i onda ju nama daj pa da vidiš kaj je raj.“; Puž, muž, vadi roge van, da ti kuću ne prodam staroj babi za duhan, baba puši, pazi da ti kuću ne zaduši.“; „En, ten, tini, savaraka, tini, savaraka, tika, taka, bija, baja, buf, trif, traf, truf!“); dječjih igara s pravilima (Care gospodare, Slepí miš), igra s pjevanjem (Ringe raja, Igra kolo, U podrumu je tama) te pjevanja pjesme Teče, teče bistra voda i pjevanja i sviranja dječje pjesme Pokraj peći maca prela.

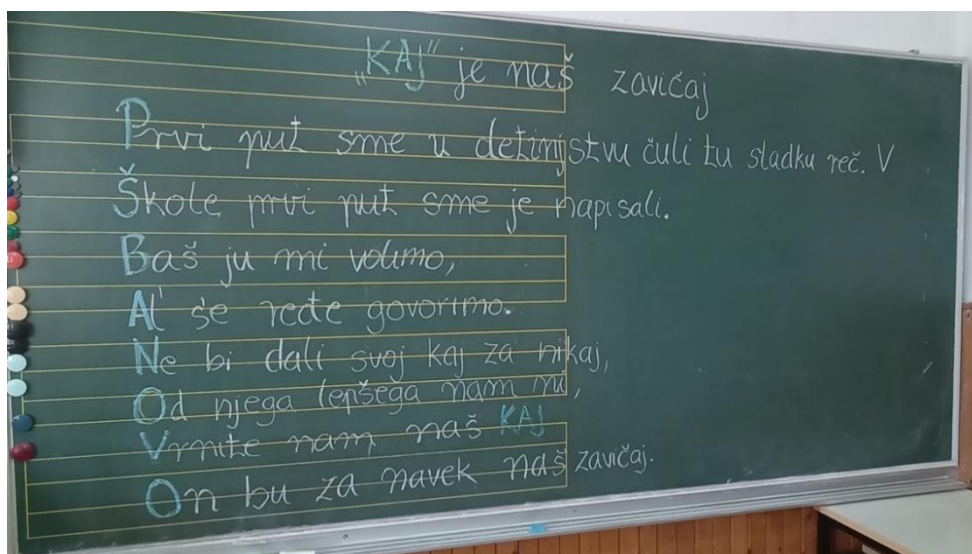
Drugog dana projekta izrađene su lutke na kuhačama u nošnjama te je napravljen muzej sa starim stvarima.

Slika 13 prikazuje izrađene lutke.

Trećeg dana projekta dobiven je popis nepoznatih riječi prevedenih s kajkavskog narječja na standardni jezik, spoznaja razlike u narječjima i mjesnim govorima te razlike njihovog djetinjstva te djetinjstva izvornih govornika vrbovečkog kraja.

Posljednjeg dana projekta rezultat je napisana i izrecitirana zajednička pjesma o „kaju“, naziva „Kaj“ je naš zavičaj.

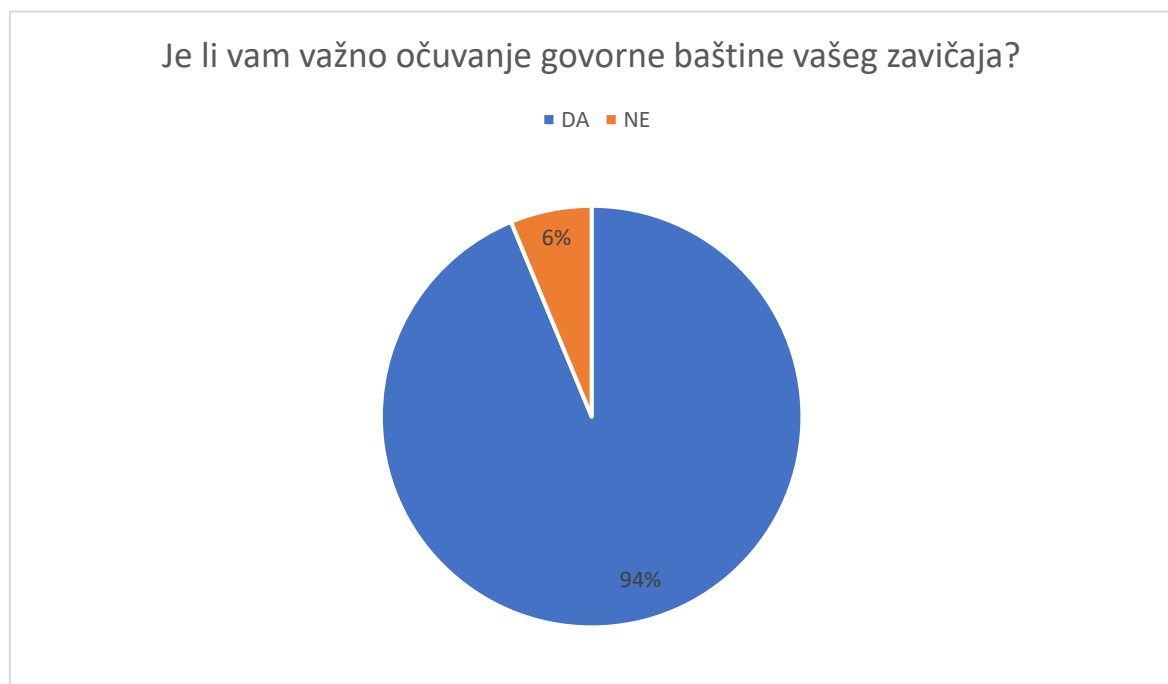
Slika 14 prikazuje pjesmu "Kaj" je naš zavičaj.

5. Stavovi učenika o prisutnosti zavičajnoga (vrbovečkog) govora i govorne baštine u nastavi

Unutar projekta u nastavi provelo se istraživanje. Cilj istraživanja bio je utvrditi stavove učenika o prisutnosti zavičajnoga, odnosno vrbovečkog govora i govorne baštine u nastavi. Svrhovitost istraživanja bila je ispitati što su učenici naučili tijekom projekta, koja aktivnost im je bila najzanimljivija te utvrđivanje odgovora na dva vrlo važna pitanja, a to su, je li učenicima važno očuvanje govorne baštine zavičaja i bi li htjeli u školi učiti više o govoru njihovog zavičaja. Istraživanje se provelo pomoću anketnog upitnika kojeg su učenici ispunili.

Anketni upitnik ispunilo je 16 učenika posljednjeg dana projekta.

Analizom podataka iz upitnika utvrđeno je da je učenicima važno očuvanje govorne baštine njihovog zavičaja, pritom je 14 učenika odgovorilo da im je važno, a dvoje učenika da im nije. Zatim, utvrđeno je da bi učenici htjeli u školi učiti više o govoru i baštini njihovog zavičaja, 15 učenika bi htjelo, a 1 učenik ne bi htio. Rezultati su prikazani i grafički:

Grafikon 1 prikazuje rezultate na pitanje "Je li vam važno očuvanje govorne baštine vašeg zavičaja?".

Iz Grafikona 1 koji prikazuje rezultate na pitanje „Je li vam važno očuvanje govorne baštine vašeg zavičaja?“ vidljivo je da je 94% učenika važno očuvanje govorne baštine njihovog

zavičaja, a 6% posto učenika nije važno. Zašto je to tako, potrebno je utvrditi daljnjim istraživanjem.

Grafikon 2 prikazuje rezultate na pitanje "Biste li htjeli u školi učiti više o govoru i baštini vašeg zavičaja?"

Iz grafikona 2 koji prikazuje rezultate na pitanje „Biste li htjeli u školi učiti više o govoru i baštini vašeg zavičaja?“ vidljivo je da bi 87% učenika htjelo u školi učiti više o govoru i baštini njihovog zavičaja, a 13% da ne bi. Isto kao i za prethodno pitanje, potrebno je daljnjim istraživanjem utvrditi zašto učenici ne bi htjeli u školi učiti više o govoru i baštini njihovog zavičaja.

Kod pitanja što su naučili tijekom projekta najzanimljiviji odgovori učenika bili su „stare običaje“, „kajkavske riječi i pjesme Teče, teče bistra voda“ i „Pokraj peći maca prela“, „nove riječi“ „vrbovečke dječje igre“ i „kajkavske riječi“.

Najzanimljiviji odgovori na pitanje „Koja aktivnost vam je bila najzanimljivija?“ su „recitiranje pjesme“, „vrbovečke dječje igre“, „pjesme“, „sve“, „pjevanje i dječje igre“, „kada smo pisali pjesmu na kajkavskom“, „pjevanje i igre“, „dok smo igrali igre i svirali“. Daljnjom analizom utvrđeno je da se učenicima najviše svidjela aktivnost pjevanja pjesama „Teče, teče bistra voda“ i „Pokraj peći maca prela.“

6. Zaključak

Govor je temeljni oblik sporazumijevanja ljudi i jedan je od jezičnih djelatnosti koji se razvija tijekom školovanja. Očuvanje zavičajnog govora važno je za govornu, odnosno kulturnu baštinu. Budući da na novim generacijama svijet ostaje, treba im se od najranije dobi, osobito kada krenu u školu postupno objašnjavati važnost očuvanja govora i govorne baštine zavičaja. Isto tako, u nastavi je dobro služiti se integriranim poučavanjem kako bi interes učenika mogao biti u središtu. Ovim radom učenici su poučavani kroz projektnu nastavu. Provedenim projektom učenici Područne škole Banovo osvijestili su važnost vrbovečkog govora i pripadne mu govorne baštine, naučili su razliku između standardnog hrvatskog jezika i kajkavskog narječja. Izjasnili su se da im je važno očuvanje govorne baštine zavičaja i htjeli bi imati više dijalektalnih tema u nastavi. Upoznati su s običajima vrbovečkog kraja, dječjim igrama Vrbovca, vrbovečkim pričama i pripovijetkama. Budući da im matična škola nosi ime OŠ Krunoslava Kutena, naučili su svirati i pjevati njegovu pjesmu *Pokraj peći maca prela te narodnu pjesmu Teče, teče bistra voda*. Stekli su vještinu izrade krpene lutke, izvođenje brzalica i brojalice te plesova vrbovečkog kraja. Uočili su važnost govora u različitim situacijama komunikacije. Proširili su vokabular novim riječima kajkavskog podrijetla te stvorili zajedničku pjesmu „*Kaj je naš zavičaj*“. Ostvarili su očekivane ishode iz Hrvatskog jezika, Prirode i društva, Glazbene i Likovne kulture. Postali su samostalniji u radu, suradnički su nastrojani, uporniji i kreativniji. Uz njih, ja kao izvođač projekta bogatija sam za novo iskustvo te smatram da bi ovaj projekt trebalo provesti sa svim razredima OŠ Krunoslava Kutena.

Literatura

1. Brozović, D. (1970). *Standardni jezik*. Zagreb: Matica hrvatska.
2. Buturac, D. J. (1984). *Vrbovec i okolica 1134-1984*. Vrbovec: Hrvatsko književno društvo Sv. Ćirila i Metoda Zagreb.
3. Celinić, A. (2020). Kajkavsko narječje/Kajkavian. *Hrvatski dijalektološki zbornik 24*, str. 1-37.
4. Crnković, M. p. (2014). Objavljivanje i novija kritička recepcija dječjih pjesama Krunoslava Kutena. *Libri et liberi*, 3(2), str. 263-293.
5. Damjanović, S. (2014). *Novi filološki prinosi*. Zagreb: Matica hrvatska.
6. Grbić, J. (1994). *Identitet, jezik i razvoj*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
7. Herdigov, R. F. (1868). *Hrvatske narodne pjesme i pripoviedke*. Varaždin: Brzotisak Platzera i sina.
8. Ivšić, S. (1996). *Jezik Hrvata kajkavaca*. Zapresić: Matica Hrvatska Zapresić.
9. Kalinski, I., & Lončarić, M. (1994). Vrbovečki kajkavski govor. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, 20.
10. Katičić, R. (2013). *Hrvatski jezik*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Koprić, I., Simić, F., & Koprić, I. H. (2022). *Pjesništvo vrbovečkoga kraja*. Vrbovec: Avis Rara Studio.
12. Lončarić, M. (1996). *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Lončarić, M., & Celinić, A. (2010). *Dalibor Brozović o kajkavštini*. *Kaj* (215) (5-6).
14. Maresić, J., & Menac-Mihalić, M. (2008). *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
15. Obradović, M. Č., & Brajković, S. (2009). *Integrirano poučavanje*. Zagreb: Biblioteka Korak po korak.
16. Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike: Razvoj komunikacijske kompetencije u ranome razdoblju usvajanja jezika*. Zagreb: Alfa.
17. Prijatelj, S. (2014). *Vrbovec-770 godina*. Vrbovec: Tiskara Zelina.

18. Saussure, F. d. (2000). *Tečaj opće lingvistike*. Zagreb: Artresor naklada; Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
19. Stanko, Lj. (2021). *Eci, meci, nekaj reci; Dječje igre vrbovečkoga kraja*. Vrbovec: Tiskara Zelina.
20. Vicković, D. (2011). *Vrbovec i vrbovečki kraj; Zavičajni priručnik za nastavu prirode i društva*. Zagreb: Alfa.
21. Zečević, V. (2000). *Hrvatski dijalekti u kontaktu*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
22. Željka Brlobaš, M. L. (2012). Gornjolonjski dijalekt kajkavskoga narječja. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* (38/2).

Mrežni izvori

1. jezik. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 10. 5. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=29130>
2. monolog. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 10. 5. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41727>
3. identitet. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 10. 5. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26909>
4. idiom. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 12. 5. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26925>
5. baština. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 19. 5. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6230>
6. Svjetska prirodna i kulturna baština. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 19. 5. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=59130>
7. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_07_69_1284.html

8. <https://hrcak.srce.hr/file/408666>
9. metatonija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 22. 5. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40396>
10. metataksa. Hrvatski jezični portal, Pristupljeno 22. 5. 2023. <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>
11. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, predmetni kurikulumi, Hrvatski jezik, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html, pristupljeno 24.5.2023.
12. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, predmetni kurikulumi, Priroda i društvo, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_147.html, pristupljeno 19.6.2023.
13. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, predmetni kurikulumi, Glazbena kultura, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html, pristupljeno 19.6.2023.
14. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, predmetni kurikulumi, Likovna kultura, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_162.html, pristupljeno 19.6.2023.
15. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, predmetni kurikulumi, Tjelesna i zdravstvena kultura, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_558.html, pristupljeno 19.6.2023.
16. Etički kodeks istraživanja s djecom (2020). <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/Eti%C4%8Dki%20kodeks%20istra%C5%BEivanja%20s%20djecom%20-%20integrirani%20tekst%20s%20prilozima.pdf>, pristupljeno 19.6.2023.

Prilozi i dodatci

Prilog 1: Anketni upitnik za učenike o zadovoljstvu projektom (izvor: dokumentacija autorice rada)

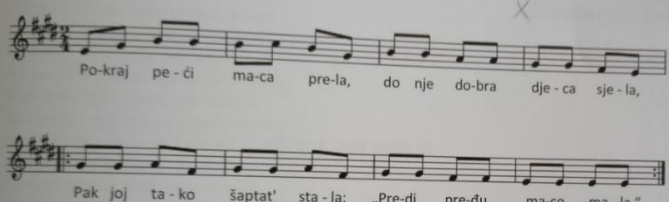
ANKETNI UPITNIK ZA UČENIKE O ZADOVOLJSTVU PROJEKTOM:

„GOVOR I GOVORNA BAŠTINA VRBOVEČKOG KRAJA KAO PROJEKT U RAZREDNOJ NASTAVI“

1. Što ste naučili tijekom projekta?
2. Koja aktivnost vam je bila najzanimljivija?
3. Je li vam važno očuvanje govorne baštine vašeg zavičaja?
 - a) DA
 - b) NE
4. Biste li učili u školi učiti o govoru i baštini vašeg zavičaja?
 - a) DA
 - b) NE

Prilog 2 prikazuje notni zapis s tekстом pjesme "Pokraj peći maca prela" (izvor: Stanko Lj., 2019)

POKRAJ PEĆI MACA PRELA

Po-kraj pe - či ma-ca pre-la, do nje do-bra dje - ca sje - la,
Pak joj ta - ko šaptat' sta - la: „Pre-di pre-đu, ma-co ma - la.“

Pokraj peći maca prela,
do nje dobra djeca sjela,
Pak joj tako šaptat' stala:
„Predi pređu, maco mala.“
Pak joj tako šaptat' stala:
„Predi pređu, maco mala.“
Mi ćemo si platno tkati,
platno našoj mami dati;
Mama će nam dobra biti,
nove halje nam sašiti.
I kad tetka dođe kući,
halje ćemo si obući,
Umah će nas k sebi zvati
svakom jednu zemlju dati.

Prilog 3 prikazuje notni zapis s tekstom pjesme "Teče, teče bistra voda" (izvor: Stanko Lj., 2019).

TEČE, TEČE BISTRA VODA

Te-če, te-če bi-s-tra vo-da, nje je i-me Sa - va. nje je i-me Sa - va.

Teče, teče bistra voda, nje je ime Sava.
Kraj nje mi je vozka steza, treptom potreptana.
Po nje jaše mlado momče, devojki se klanja:
Pomoz Bože, devojčica sem junakom draga.
Nit ja jesem devojčica, nit junakom draga;
Več ja imam, več ja imam, dva, tri sinke mlade:
Jeden mi je vu Lubljani, koj z Lubljanom lada;
Drugi mi je v Nemškem Gracu, koj devojke lubi,
Tretjtega sem Bogu dala, bodi Bogu fala!
(Plohl Herdvigov, 1868., Kuhač, 1879.)

Prilog 4 prikazuje tekst pripovijetke "Tri brati" (izvor: Stanko Lj., 2019).

TRI BRATI

Tak su negda bili tri brati. Onda su dali najmlajšemu, kakti bédáku, oružjé sé *tópé* a sébé oštré. I on sébé napravil kóla s tēm tóipim óróžjém i oni su napravili dvá saki jéné kóla. Onda su oni išli iskat kójn, š čém bi sé vozili i onda on ně išél nikam iskat. Oni su otišli, kóla su odvézli sámi jédné, on je pak na svojé sél i prétékél jé, samo je rékél: ajdé vu imé bóžé kólca dimém. Onda oni su réli: kaj je tó, da naše nečé kolá iti? O pa kaj nébi naša kóla išla dimém. Vrnul sé on bédásti po svojé óróžjé f šumu i onda su ga présili ti spamétni brati: déj braté véli ti sédi na naše kóla, bi li je mogél odvésti dimém. Sél je on i rékél: ajdé vu imé bóžé kólca dimém. I išla su. Onda oni su rékli ódzádi brati: kaj je tó, da nam Bóg nédá nikakvé jákosti? Ti si bédast, niti si ják nit si spamétén, pa ipak sé dobro dělaš. No pak ajdé idémo rástjé pukát, téri bodé jákši za puku. Idu bormé oni obodvá, on idé sám, pak napučé tri rásté. Pak je onda sé tri rásté svezal skup, onda je na polé zlékél i dimóm, a oni něsu obodvá mogli jédnoga. Več je ně.

Preko koša puni koš.

KAZALO SLIKA

Slika 3 prikazuje shematski prikaz razvoja kajkavštine od praslavenskog jezika do forme idioma (izvor: Lončarić, 1996).

Slika 4 prikazuje učenike u igri „Leti, leti“ (izvor: dokumentacija autorice rada).

Slika 3 prikazuje učenike u igri „Slepi miš“ (izvor: dokumentacija autorice rada).

Slika 4 prikazuje učenike u igri „Igra kolo“ (izvor: dokumentacija autorice rada).

Slika 5 prikazuje učenike u igri „U podrumu je tama“ (izvor: dokumentacija autorice rada).

Slika 6 prikazuje učenike u izvođenju pjesme „Teče, teče bistra voda“ (izvor: dokumentacija autorice rada).

Slika 7 prikazuje sviranje i pjevanje pjesme „Pokraj peći maca prela“ (izvor: dokumentacija autorice rada).

Slika 8 prikazuje staro glačalo, ribež, tavicu, grabilicu za juhu, kuhaču i fenjer (izvor: dokumentacija autorice rada).

Slika 9 prikazuje izradu krpene lutke (izvor: dokumentacija autorice rada).

Slika 10 prikazuje prijevod kajkavskih riječi na standardni jezik iz pripovijetke „Tri brati“ (izvor: dokumentacija autorice rada).

Slika 11 prikazuje prijevod kajkavske rečenice na standardni jezik (izvor: dokumentacija autorice rada).

Slika 12 prikazuje smišljanje zajedničke pjesme o "kaju" (izvor: dokumentacija autorice rada).

Slika 13 prikazuje izrađene lutke (izvor: dokumentacija autorice rada).

Slika 14 prikazuje pjesmu "Kaj" je naš zavičaj (izvor: dokumentacija autorice rada).

KAZALO GRAFIKONA

Grafikon 3 prikazuje rezultate na pitanje "Je li vam važno očuvanje govorne baštine vašeg zavičaja?" (izvor: dokumentacija autorice rada).

Grafikon 4 prikazuje rezultate na pitanje "Biste li htjeli u školi učiti više o govoru i baštini vašeg zavičaja?" (izvor: dokumentacija autorice rada).

Izjava o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)